

VZORNÝ KOSTELNÍK

*„Pane, miluji krásu domu Tvého, místo,
kde velebnost Tvá dlí (ž. 25, 7.)*

VZORNÝ KOSTELNÍK

ZPRACOVAL
JOSEF VLASTIMIL

1 9 5 0

Nakladatelství České katolické Charity v Praze

Církevně schváleno, č. j. 4057 z 7. XII. 1950.

Arcibiskupská konsistoř v Praze.

Prael. Dr. Boh. Opatrný
generální vikář.

Ú V O D

V roce 1950, v roce Milostivého léta, zpracoval jsem tuto praktickou příručku pro kostelníky i pro vás, ministranti. Jste prvními pomocníky kněze a na dobrém výkonu vaší služby záleží velmi mnoho. Konáte-li svoji práci dobře a důstojně, zvyšujete krásu liturgických obřadů a tím přinášíte svůj díl ke cti a slávě Boží. Příručka vám chce poradit, jak zlepšit tuto bohumilou práci chrámu. Pamatujte na vše, co je pro důstojné vykonávání obřadů důležité, usnadněte tím i práci knězi a z kostela učiníte útulný stánek Boží, k němuž budou radostně spěchat zástupy věřících.

JOSEF VLASTIMIL

CHRÁM PÁNĚ

Kostel je pro věřícího člověka místem nejposvátnějším. Péče o něj jest svěřena kostelníkovi, který mu má věnovat všechnen svůj zájem. V kostele se slouží oběť mše svaté. Sem přicházejí lidé děkovat Pánu Bohu za všechny radosti prožitých dnů a prosit jej o milost a sílu k další práci. V chrámu přebývá v Nejsvětější svátosti oltářní sám Bůh. Proto je nutno, aby kostel i jeho okolí vyhlíželo vždy čistě, úhledně a hlavně v k u s n ě.

Hlavním místem v kostele je

hlavní oltář.

Je umístěn v čele kostela. Ve většině kostelů je v něm uložena Nejsvětější svátost. U hlavního oltáře se také nejčastěji sloužívá mše svatá. Z toho vyplývá, že hlavnímu oltáři má kostelník věnovat největší péči. Tím ovšem nesmí být zkracována starost o oltáře boční neboli postranní, jichž bývá v kostelích vždy několik. I u těchto oltářů se sloužívají oběti mše svaté, konávají se mariánské pobožnosti a pod. Oltáře nemají být nikdy znečištěny prachem, hlinou z květin, polity vodou atd. Řádný kostelník čistí co nejčastěji všechny oltáře, zalévá květiny, odstraňuje uschlé a opadané květy, leští svícný, zbavuje je stékajícího vosku a udržuje svíčky v souměrnosti. V létě, kdy se svíčky teplem rády ohýbají, doporučuje se vyjmouti je po mši svaté ze svícnu a položit je na oltář. Zůstanou stále vzhledné.

Každý oltář, na němž se slouží mše svatá, musí být přikryt třemi plátny. Dvě úzká se dávají dospodu. Pokrývají celou desku oltářního stolu, zvanou m e n s a. Třetí plátno bývá ozdobeno krajkou a splývá zpravidla po obou krajích téměř k zemi. Těmto plátnům říkáme »mapy«, protože jsou obvykle naškrobená a skládají se skutečně jako mapy.

Na vnější, dlouhou stranu oltáře zavěšujeme a n t i p e n d i u m. Je to ozdobný závěs, vždy čistý a nepoškozený. Jeho barva se shoduje s barvou mešní, liturgickou. Abychom nemusili třeba i každý den měnit barvu antipendia, mohou být ve všední dni antipendia bílá. Pouze v neděli

a o svátcích zavěsíme antependium předepsané liturgické barvy. Při zádušní mši svaté, requiem, se antependium snímá. Černé antependium nemůže být totiž zavěšeno na oltáři, kde je ve svatostánku Nejsvětější svátost. Používáme proto při zádušní mši barvy fialové. Při requiem odstraníme s oltáře květiny. Při delší výstavě Nejsvětější svátosti dáváme antependium bílé.

Chodíme-li kolem oltáře, kde je uložena Nejsvětější svátost ve svatostánku, p o k a ž d é poklekneme před středem oltáře na pravé koleno. Neděláme přitom znamení kříže.

Poklekáme skutečně na zem; působí směšně, dělá-li kostelník jen jakýsi podřep.

Je-li Nejsvětější svátost vystavena na oltáři nebo vyňata ze svatostánku, na př. při požehnání, poklekneme na o b ě kolena. Rovněž poklekáme na obě kolena při pozdvihování a přijímání svátosti knězem při mši svaté. Zůstaneme klečet po celou dobu úkonu.

Svatostánek

(tabernakl) je umístěn uprostřed oltáře. Je-li v něm Nejsvětější, může jej otvírat p o u z e kněz. Ve svatostánku bývá Nejsvětější svátost uložena ve větším zlaceném kalichu, jemuž říkáme c i b o r i u m. Kalich jest uzavřen zdobeným příkrovem, na němž jest přivázáno malé v e l u m, vyšívaný malý přehoz.

Ve svatostánku bývá také zlacená schránka na velkou svatou hostii (do monstrance), zvaná pixis nebo pixida.

Kromě ciboria a pixidy může být v tabernaklu také m o n s t r a n c e, zvláště zdobená schránka pro svatou hostii. Monstrance se používá při požehnání a při výstavě Nejsvětější svátosti. Monstranci může kostelník přenášet jen ve zvláštním pouzdře bez svaté hostie. Kostelník nesmí brát do rukou ani ciborium ani pixidu, nejsou-li opatřeny koženým nebo jiným pouzdrem.

Kříž.

Stojí buď přímo na svatostánku nebo visí nad ním. Není-li na oltáři svatostánek, jak bývá často u bočních oltářů, stojí kříž přímo na oltáři nebo visí nad jeho středem.

Po obou stranách svatostánku nebo kříže stojí svícny se svíčkami. Na hlavním oltáři mají být nejméně tři po každé straně, tedy celkem šest, na oltářích vedlejších po dvou na každé straně.

Kanonické tabulky.

Jsou tři. Uprostřed oltáře, na straně epištolní a evangelní. Na epištolní straně začíná tabulka slovem: DEUS, na straně evangelní slovem: INITIUM. Tabulky necháváme na oltáři jen při mši svaté, jinak je ukládáme.

Relikviáře

jsou ozdobné skřínky na ostatky světců a bývají někde na boční straně oltáře.

Oltářní kámen

neboli oltářní deska má ve vytesané prohlubni zazděné ostatky svatých nebo třísky svatého kříže. Kámen je vložen doprostřed mensy, kde při mši svaté stává kalich. Oltářní kámen bývá křehký. Proto má kostelník při úklidu oltáře položit na toto místo destičku, aby jej nepoškodil. Na oltářní kámen se nesmějí stavět květiny ani jiné ozdoby.

Oltářní stupně

(schody) pokrýváme kobercem. Ve všední dni obyčejným, v neděli a ve svátek lepším. O velkých církevních svátcích prostřeme na stupně zvlášť pěkný koberec. Na nejspodnější oltářní stupeň klademe zvonek pro ministranta a tabulky s modlitbou po mši svaté a k požehnání, a to na epištolní straně. Jsou-li ministranti dva, mají zvonek oba, každý na své straně.

Kredenční stolek

má být neustále připraven na epištolní (levé) straně hlavního oltáře. Jsou na něm dva svícny s křížem uprostřed.

Sedadla

(sedes) stavíme také na epištolní stranu hlavního oltáře. Při slavných mších sv. s asistencí usedají sem kněží při některých částech obřadu. Kredenční stolek postavíme na stranu evangelní (pravou).

Slouží-li pontifikální mši sv. biskup, postavíme pro něho na evangelní stranu křeslo.

Věčná lampa

visí před hlavním oltářem nebo tam, kde je uschována svatá hostie. Zpravidla visí před středem oltáře. Poněvadž musí neustále hořet, stará se kostelník, aby byla vždy dolita olejem a měla knútek.

Presbytář

je prostor kolem oltáře, oddělený od chrámových částí mřížkou (balaustrou). Zde klekají věřící k svatému přijímání. K tomu přikrýváme mřížku bílým závěsem, podobným antependiu.

Baptisterium

je místo, kde stojí křtitelnice.

Kazatelna

je na čelném místě chrámu, aby věřící na kazatele viděli a dobře jej slyšeli. O nedělích a svátcích zdobíváme kazatelnu závěsem nebo krajkou. Závěs je v liturgické barvě dne. Kazatelna musí být vždy čistá.

Křížová cesta

je čtrnáct obrazů s výjevy umučení Páně. Počíná se od levé strany hlavního oltáře. Odtud jsou obrazy rozvěšeny po stěnách kolem kostela tak, aby se poslední zastavení končilo u hlavního oltáře na straně pravé.

V některých chrámech jsou stěny na dvanácti místech označeny křížem a ramenným svícem. Tyto kříže upomínají na svěcení chrámu, kde biskup pomazal kostelní zdi na 12 místech. V den slavnosti posvěcení chrámu rozsvěcujeme u těchto křížů svíce.

Kostelní lavice.

Řádný kostelník je udržuje v čistotě, utírá s nich prach a stejnou péči věnuje i spodní desce, která slouží věřícím za klekátko.

Korouhve

(žerdě). Bývají zasunuty do otvorů na kraji lavic. Protože praporce korouhví brání věřícím v pohledu na oltář, zavěšujeme je pouze při slavnostních příležitostech.

který se nosí v čele církevních průvodů, stojí buď v presbytáři nebo je zasunut v otvoru první lavice.

Kůr

(kruchta). Ve většině kostelů bývá kůr vzadu. Jen v některých chrámech, zvláště v katedrálách a pod., bývá kůr s varhanami po straně. Na kůr vede zpravidla samostatný vchod. Přístup na kruchtu mívají obvykle jen zpěváci. Věřící, zejména mládež, patří dolů do kostela.

Sakristie

je místnost, kde se oblékají kněží a připravují ke mši sv. a ke všem náboženským úkonům. Bývá vždy poblíž hlavního oltáře, někdy za ním.

Velká kredenc

v sakristii má zásuvky pro bohoslužebná roucha a kostelní prádlo. V jejích hořejších přihrádkách se ukládají bohoslužebné knihy, birety a některé bohoslužebné nádoby. Toto si kostelník vhodně rozdělí tak, aby vždy věděl, kde co hledat. Na kredenci buď vždy postaven nebo pověšen kříž. Stranou v sakristii buď vždy přichystáno klekátko pro kněze, kříž a modlitby před mší sv. a po ní.

Lavabo

je nádoba s obyčejnou vodou, vždy čistou. Kněz si v ní umývá ruce před mší sv. a po ní. U nádoby má být vždy čistý ručník, který se vyměňuje jednou za týden.

Direktář

je církevní kalendář, který označuje svátky církevního roku na každý den a určuje liturgickou barvu roucha. Má být zavěšen na kredenci, nejlépe uprostřed. Kostelník musí dbát, aby se list vždy shodoval s kalendářním datem dne.

Skříň

na ministrantská roucha má být oddělena od skříně na roucha kněžská. Komže, superpelice, zvané také rochety, a límce mají být vždy pověšeny. Má-li kostel takových rouch více, rozdělí se pro všední dny a pro neděle a svátky. Na neděle a svátky se ponechají lepší, novější. Ukládají se do zásuvky v kredenci.

Skříň

na kleriky má mít několik věšáků, neboť si tam kněží odkládají vrchní kabáty.

Oltářní svíce

se uchovávají ve zvláštní zásuvce. Svíce mají být vždy položeny.

Hodiny

v sakristii jsou velmi důležitou součástí inventáře a mají být zavěšeny na čelném místě.

Vchod

do sakristie (z kostela) musí být vždy volný, aby se kněz nemusel prodírat lidem. Zvonek u vchodu, kterým se dává znamení o počátku bohoslužeb, musí být vždy v pořádku a nesmí ho být zneužíváno. Je-li do sakristie ještě samostatný vchod zvenčí, buď před ním rohožka na očištění obuvi.

V sakristii mějte vždy dvě světla, kdyby jedno selhalo.

BOHOSLUŽEBNÁ ROUCHA

Klerika.

Rouchem kněze je dlouhá černá klerika. Zapíná se od krku až po kotníky. Má-li kněz vyšší hodnost, mívá klerika barvu fialovou nebo jinou, někdy bývá černá s fialovým lemováním (paspulováním).

Roucha ke mši sv.:

Humerál

je obdélníkový bílý pás plátna s dvěma dlouhými tkanicemi. Kněz jej spouští přes hlavu na ramena a opásá se tkanicemi křížem přes prsa.

Alba

je bílý lněný šat, dlouhý až po kotníky, zpravidla zdobený krajkou nebo výšivkou. Kněz si ji obléká přes humerál. Albu si přepásá v pasu bílým provazcem se štrápci na obou koncích, zvaným cingulum, které se podává knězi přeložené v půli, vždy oběma štrápci k pravé ruce.

neboli manipul si zavěšuje kněz na levou ruku až po loketní ohbí. Manipul je součást mešního roucha a jeho barva je shodná s bohoslužebným rouchem. Jest to úzký pruh, opatřený uprostřed na obou stranách křížky.

Štola,

odznak kněžské důstojnosti, překládá se ke mši sv. křížem přes prsa. Jest to také součást mešního roucha. Její konce upevní kněz cingulem.

Ornát

neboli kasule je hlavní mešní roucho, které splývá knězi vpředu i vzadu volně s ramenou. Aby lépe sedělo, upevňuje se zespođu okolo pasu tkanicemi. Barva ornátu je určena direktářem. Ornát, štola a manipul mají vždy stejnou barvu.

PŘÍPRAVA KALICHA

Kalich,

zpravidla silně zlacený, se připravuje ke mši svaté takto: Připraví se lněný ručníček, třikrát přeložený. Ručníček je ozdoben na horním a dolním kraji krajkou. Ručníček se nazývá purifikatorium. Přeloží se přes kalich tak, aby jeho oba konce volně splývaly. Pak se na kalich položí *p a t e n a*. Jest to zlacená miska, na kterou se pokládá velká hostie. Hostie se přikryje tuhou bílou deskou čtvercovité podoby, zvanou *p a l l a*. Potom se kalich zahalí čtverhranným kusem látky, zvaným velum na kalich. Má touž barvu jako mešní roucho. Uprostřed je zdobeno malým křížkem. Na kalich takto upravený se položí *b u r s a s k o r p o r á l e m*. Bursa má touž barvu jako mešní roucho a má kapsy, do které se vsune korporál. Korporál je silně škrobený ručníček, který kněz rozprostře na oltáři a postaví na něj kalich.

Ornát, štola, manipul, velum na kalich a bursa je mešní souprava. Tuto soupravu ukládá kostelník jako celek do zásuvky, a to tak, že nejprve přeloží ornát, aby jeho vnější strana byla obrácena dovnitř, na něj položí štolu, rovněž přeloženou, křížem přes ni manipul, vedle bursu a přikryje velem na kalich tak, že jest velum vnější stranou vespod.

V sakristii se ukládají jen soupravy pro všední dny, a to od všech liturgických barev aspoň jedna, vždy však tolik, kolik je při kostele kněží. Roucha pro neděle a svátky se ukládají buď na faře nebo v jiné místnosti v kostele. Roucha mají být proložena flanelovým plátnem nebo zavěšena na ramínka. Je nutno je často větrat.

MINISTRANTSKÁ ROUCHA

Ministranti oblékají ke mši sv. komži, rochetu a límec. Komže je suknice, přepásaná v pase tkanicí. Má sahati až po kotníky, nikoliv jen po kolena. Rocheta je bílá lněná říza, dlouhá trochu pod pás. Komže a límce jsou buď barvy červené, fialové nebo černé. Červené komže se užívá při liturgické barvě bílé a červené; při zelené barvě tam, kde nemají komže zelené. Fialové komže se oblékají při liturgické barvě fialové, černé komže při liturgické barvě černé. Při některých kostelích mají pro ministranty t. zv. ministrantské togy a pod. Barva ovšem musí vždy alespoň přibližně odpovídat. Větší ministranti mohou nosit kleriku a přes ni rochetu, ovšem bez límce.

Kostelník má být při přísluhování oblečen do jistého druhu kleriky, nikoliv však černé, nýbrž do tmavě fialové s límcem. Při slavných službách Božích navléká si i kostelník rochetu, avšak s kratšími rukávy, než má kněz.

Kde nemají pro kostelníka a ministranty dostatek úborů ve všech barvách, nosí se stále barva černá nebo červená, červená ovšem nikdy při smutečních bohoslužbách.

Při odpoledních pobožnostech obléká kněz kleriku, rochetu, štolu a někdy i pluviál. Pluviál je dlouhý, zdobený pláštěm, splývající přes ramena, liturgických barev mešních rouch. Spíná se na prsou zdobenou sponou.

ASISTENCE

Při slavnostních příležitostech, o velkých svátcích a pod., bývá asistence. Celebrujícímu knězi příslužují totiž u oltáře ještě dva další kněží, jáhen a podjáhen, (diakon a poddiakon). Asistující kněží se oblékají v humerál, albu,

cingulum. Jáhen má štolu, kterou spustí přes levé rameno a sváže ji u pravého boku. Podjáhen štolu nenosí. Jáhen i podjáhen si vezmou manipul a obléknou si dalmatiku. Dalmatika je roucho podobné ornátu, ale má krátké široké rukávy. Musí být vždy téže barvy jako ornát celebrujícího kněze. Ornát, dalmatika a pluviál tvoří soupravu. Manipuly se berou pouze ke mši sv., nikoli k odpoledním pobožnostem.

Asistuje-li ještě více kněží, bývá tam, kde to oltářní prostora dovoluje, druhá asistence také v dalmatikách, jinak se kněží oblékají do klerik a rochet (superpelicí). To určí duchovní správa.

Velum

je dlouhý hedvábný pás, který si bere kněz při udílení sv. požehnání s Nejsvětější svátostí. Toto velum má barvu bílou.

Všechna bohoslužebná roucha hedvábná, brokátová, zlatá, musí kostelník udržovat v náležitém pořádku. Tato roucha se ovšem neperou, ale občas se dávají do odborné čistírny nebo opravy. Tato oprava bývá při některých ženských klášteřích.

Purifikatoria, pally a korporály se občas vyperou. Tuto práci musí konat z t. zv. prvé vody pouze kněz nebo jáhen. Voda, které se použilo na praní, se vlévá do sakraria.

Sakrarium je místo v dlažbě kostela za hlavním oltářem. Sem se vlévá také voda, které bylo jakýmkoliv způsobem použito při obřadech se svatou hostií. Taková voda by mohla být vlévána také do ohně.

Alby, superpelice, humerály, oltářní plátna a jiné kostelní prádlo se pere jako jiné prádlo, doporučuje se však práti je samostatně.

BOHOSLUŽEBNÉ NÁDOBÍ

Kalich

s patenou jest nejdůležitější bohoslužebná nádoba. Ukládá se do kalichového pouzdra. V některých kostelích mívají pro neděle a svátky zvláštní, cennější kalich. Tento kalich se ukládá jinde než v sakristii.

Ciborium

jest větší kalich, uvnitř silně zlacený a má kovové víčko. V tomto ciboriu, které je uloženo ve svatostánku, jsou svaté hostie. Ciboria se užívá k sv. požehnání.

Pixis

neboli pixida je kovová schránka na velkou sv. hostii, která jest určena pro monstranci. Někdy se užívá pixidy také k udělování sv. požehnání. V takovém případě se přes pixidu dává pláštěček, velum, tak jako na ciborium.

Monstrance

je zlatá nebo silně zlacená nádoba, paprskovitě zdobená, se zaskleným středem, kde jest ve zlaté lunule sv. hostie. Monstrance se používá k výstavě Nejsvětější svátosti a k požehnání ve svátečních dnech. Monstrance se ukládá v pouzdře a uschovává se jinde než v sakristii.

Všech těchto služebních nádob se smí kostelník dotýkat jen tak, že vezme do ruky ručiček, obalí jím nohu nádoby, kterou má vzít do rukou. Jinak se smí kostelník těchto nádob dotýkat jen se svolením duchovního správce. Ovšem musí mít ruce vždycky čisté.

Mešní konvičky.

Při mši sv. se používá dvou: jedné na víno, jedné na vodu. Bývají skleněné, někdy stříbrné nebo zlaté. Jsou-li kovové, označuje písmeno V konvičku na víno, písmeno A konvičku na vodu. Konvičky se po použití vždycky vypláchnou a poklopí dnem vzhůru.

Tácek

pod konvičky bývá nejčastěji cínový nebo skleněný. Cínový nutno občas vyčistit.

Nádobky

se sv. oleji se ukládají v sakristii, někdy bývají uloženy na postranním oltáři poblíž křtitelnice. Jsou tři a každá jest označena písmenem podle obsahu. Písmenem C jest označena nádobka s olejem křtěnců, písmenem CH s olejem sv. křížem a římskou I. nádobka s olejem nemocných.

Nádoba

na sůl, které se používá při křtu, bývá skleněná. Výhodnější však je nádobka dřevěná, neboť v ní sůl nevlhne.

s víčkem jest menší než patena mešní a používá se jí k přenášení Nejsvětější svátosti oltářní k nemocným. Jest vždy zahalena v korporálu a vložena do bursy, opatřené šňůrkou na zavěšení okolo krku.

Sv. olej nemocných se přenáší k nemocnému ve zvláštní nádobce, ukryté ve fialovém sáčku se šňůrkou na zavěšení okolo krku.

Patena

k sv. přijímání věřících. Tam, kde se této pateny používá, ukládá se do zvláštního pouzdra a pokládá se buď na oltářní kredenc nebo na epištolní stranu oltáře při mši svaté. Jinak jest uložena v sakristii.

Kropáč a kropenka

ke kropení lidu svěcenou vodou při pohřbech, při žehnání a jiných příležitostech. Kropáč se také jmenuje aspergile. Kropenka s kropáčem se zavěšuje buď u oltáře nebo v sakristii. Kropáč se neponechává ve vodě, aby se nepoškozoval. Bývá mosazný, zinkový nebo cínový.

Kadidelnice.

Používá se jí k okuřování Nejsvětější svátosti oltářní a k okuřování při některých obřadech, kde jest incensum předepsáno. Kadidelnice bývá mosazná, niklovaná, stříbrná nebo i zlatá. V kadidelnici se rozdělává oheň, a to tak, že se v ní pálí buď dřevěné uhlí nebo zvláštní kolečka. Kadidelnice se ukládá v sakristii. Pro některé dni v církevním období jsou předepsány kadidelnice dvě. O tom se pojedná na příslušném místě.

Loďka

ke kadidelnici. Sype se do ní kadidlo, které pak kněz vkládá malou lžičkou, stále v loďce uloženou, na oheň do kadidelnice. Loďka se ukládá v sakristii nebo se staví na dolní stupeň k hlavnímu oltáři.

Pacifikál

je křížek, do kterého byly vloženy ostatky svatých. Užívá se ho ve dnech postních, křížových a v den zasvěcený světcí, jehož ostatky jsou vloženy do pacifikálu.

Lavabo

je malá skleněná nádobka, zpravidla s víčkem. V ní si

oplachuje kněz prsty, kdykoliv vezme do ruky sv. hostii. Lavabo se staví na oltář vlevo vedle svatostánku, aby byla na dosah pravé ruky knězovy. K nádobce se položí malý ručníček, který lze také někdy položit přes nádobku. Voda z této nádobky se vyměňuje dvakrát do měsíce a vlévá se do sakraria za hlavním oltářem.

BOHOSLUŽEBNÉ KNIHY A PŘEDMĚTY

Misál

ke mši sv. je silná kniha se záložkami z látky. Obsahuje mešní formuláře na každý den v roce a na každý svátek. Při zádušní mši sv. se používá misálu slabšího.

Rituál

je knížka, které kněz používá při rozmanitých obřadech, na př. při oddavkách, křtech, úvodu matky, pohřbech a pod. Jest uložen v sakristii.

Perikopy

jsou kniha úryvků evangelií pro všechny neděle a svátky. Je uložena v sakristii.

Rukověti

jsou rozmanité knihy odpoledních pobožností, litaní a příležitostných modliteb. Jsou uloženy v sakristii.

Kancionál

jest zpěvník mešních i jiných kostelních písní. Nemá chybět v žádné sakristii. Jakmile bude zaveden jednotný kancionál, bude nutno tento jednotný zpěvník propagovat.

Baldachýn

neboli nebesa. Užívá se ho při slavných průvodech s Nejsvětější svátostí oltářní. Jest upevněn na čtyřech žerdích a připraví se vždy na tom místě v kostele, odkud bude vynešena Nejsvětější svátost oltářní a odkud vyjde průvod. Je ru'no zajistit čtyři nosiče, vážné muže z osady nebo dospělé ministranty, aby baldachýn nesli.

Pulpit

neboli pultík jest podstavec pro misál na oltář. Staví se před mši sv. na epištolní stranu oltáře. Někde se místo

pultíku používá dosud polštáře nebo polštářů. Jsou však nepraktické a doporučuje se nahradit je, pokud lze, pulťky.

Všechna bohoslužebná roucha, bohoslužebné nádoby i knihy jsou svěřeny péči kostelníka. Poněvadž všechny tyto věci slouží Bohu, musí kostelník dbát, aby všechna roucha i nádoby byly čisté, aby všechny tyto potřeby byly náležitě uloženy v kostele i v sakristii.

PŘEHLED KOSTELNÍKOVY PRÁCE

Z v o n ě n í. V sobotu se před večerním klekáním vyzvání asi 5 minut. Tam, kde je několik zvonů, jest třeba vyzvánění upravit tak, aby byl patrný rozdíl mezi vyzváněním před nedělí a před většími a největšími svátky. Doporučuje se asi tento způsob vyzvánění: Jsou-li jen dva zvony, zvoní se oběma; jsou-li tři, zvoní se na prvé dva; jsou-li čtyři zvony, tedy jeden z nich bývá t. zv. umíráček; zvoní se tedy při slavnostním vyzvánění třemi zvony, nikdy ne však umíráčkem.

Největšího zvonu se používá jen o velkých svátcích a v pátek ve 3 hodiny odpoledne na památku smrti Krista Pána.

Po klekání se vyzvání ještě malým zvonem »za dušičky«.

Kde se dosud zvoní ručně a není elektrického zařízení pro vyzvánění, musí kostelník pečlivě dbát o bezpečnost zvoníků, kteří mu pomáhají. Bývají to obyčejně ministranti.

Způsob zvonění se domluví s duchovním správcem a přihlíží se k místním zvyklostem. Klekání se zvoní při rozednění, v poledne o dvanácté hodině a večer při soumraku. Někde je stanovena přesná hodina pro klekání ranní i večerní. Ve všední dni se zvoní klekání malým zvonem. Vyzvánění před mší sv. se domluví s duchovním správcem, který kostelníkovi určí i další vyzvánění při různých příležitostech.

P r á c e v s o b o t u. Tento den je přípravou pro den Páně, neděli. Kostel se uklidí. Doporučuje se, aby byl kostel při úklidu zavřen, aby věřící nerušili kostelníka při úklidu. Kostelník dbá, aby se při úklidu zbytečně nevířil prach.

Podlahu jest nejlépe posypati vlhkými pilinami a potom teprve zametat. Oltáře stíráme suchou prachovkou, které se používá jen k tomuto účelu. Potom se oltář na neděli ozdobí podle návodu podle církevního roku. Na obyčejné neděle nasadíme na svícny stejné svíčky, lépe větší, které lze na pondělí vyměnit. Je-li potřebí, vymění se oltářní plátno, mapa. Vyměňuje se pouze vrchní plátno. Spodní dvě oltářní plátna se vyměňují čtyřikrát do roka, vrchní podle potřeby, nejméně však jednou za měsíc. Je nutno dbát, aby se při úklidu oltáře plátno neznečistilo, na př. při rozsvěcování a zhasínání svící. Proto se oltář před rozsvěcováním a před zhasínáním svící pokrývá zvláštním plátnem. Tímto plátnem se pokrývá také oltář hned po mši sv. a po jiných obřadech. Na oltář, aspoň na hlavní, se dávají č e r s t v é květiny. Umělá květina na oltář nepatří. Na oltář se zavěsí nedělní antependium a na stupně se položí koberec.

P r á c e v n e d ě l i. Klekání se odzvoní větším zvonem. Když odemkne kostelník kostel, pomodlí se a připraví se tak na svou práci. Potom upraví věčnou lampu. Musí-li zhasnouti věčné světlo, rozsvítí nejprve od hořícího světla věčné lampy svíčku a potom lampu upraví. Když ji upravil, zapálí knůtek hořící svíčkou. Věčná lampa — věčné světlo — představuje světlo světa — Krista Pána. Toto věčné světlo se zažihá posvěceným ohněm na Bílou sobotu a nesmí po celý rok zhasnout. Proto se rozsvěcuje napřed svíčka, je-li nutno lampu vyčistit. Tak se vlastně přenáší hořící světlo věčné lampy na svíčku, aby se tím nepřerušilo věčné světlo. Musí-li se věčná lampa vytírat, použijte suchých pilin a vytírejte lampu vždy na sucho.

Pro mši sv. v neděli připraví kostelník lepší roucha nežli roucha, kterých se užívá ve všední dni. Barva bohoslužebného roucha je určena direktářem. Direktář je sice psán latinsky, ale kostelník si zajisté brzy osvojí potřebnou znalost. Direktář se začíná 1. lednem, tedy prvním dnem občanského roku. Jednotlivé dni jsou označeny arabskými číslicemi. Nejprve je latinský název svátku. Pod latinským předpisem pro breviář je určena mešní barva. Mešní barvy jsou označovány písmeny, zpravidla velkými, někdy však také malými. A značí barvu bílou, R červenou, V zelenou,

U fialovou, N černou. Někdy bývá v direktáři dvojí označení: Pro mešní barvu platí prvé písmeno, za kterým je velké písmeno M; další písmeno, za nímž jest písmeno V, označuje barvu pro nešpory. Někdy je dovoleno použití, podle přání kněze, jednu ze dvou barev označených direktářem u písmene M. Kostelník se zeptá napřed kněze, kterou barvu mu má přichystat. Někdy, jen ve všední dny, bývá za předpisem křížek. To znamená, že si kněz může odsloužiti mši sv. v rouše černé barvy.

Ornát ke mši sv. položí kostelník v sakristii na kredenční stůl podšívkou navrch. Ornát se ovšem může položit také na jiný stůl k tomu určený, ale vždy tak, aby byla přední strana nahoře. Na ornát položí štolu, přes ni manipul. Na manipul se položí vhodně složená alba a na ni humerál přeložený do trojhranu tak, aby tkanice byly připraveny pro kněze. Vedle roucha se položí cingulum.

Kde duchovní dovolí, aby kostelník přistrojil také kalich, postaví kalich tak, aby byl knězi po jeho levé ruce, když stojí u stolu a obléká se ke mši sv. Přes kalich se položí čisté purifikatorium. Na purifikatorium se dá patena, křížkem dolů, a na ni se položí hostie, potom čistá palla, velum se položí přes kalich a do bursy se zasune korporál. Purifikatoria a korporálu se užívá po celý týden, obé se však vyměňuje vždy v neděli.

Je ovšem správné, aby si kněz kalich ke mši sv. přistrojil sám. Kostelník nachystá jen zpola otevřené pouzdro, v němž jsou kalich a patena uloženy, otevře krabičku s hostiemi, kterou má vždy v sakristii naplněnou dostatečným počtem velkých hostií, položí na humerál bursu s korporálem, přes bursu dá velum na kalich a purifikatorium. Kněz si přistrojí kalich ke mši sv. dříve, než se počne oblékat. Vedle kalichu položí kostelník misál a biret pro celebranta. Přinese konvičky s vínem a vodou, dá je na tácek a postaví na oltářní kredenc nebo na epištolní stranu oltáře. Vedle konviček položí čistý ručníček - lavabo. Ručníček se vyměňuje každou neděli.

Před mši sv. se vyzvání podle místního zvyku a podle pokynu duchovního správce, a to na tichou mši sv. jedním zvonem, v neděli zvonem větším, na zpívanou mši sv. dvěma a na slavnou třemi zvony.

Před mší sv. přinese ještě kostelník prohlášení knihy a přichystá perikopy. Mezitím se oblékají ministranti.

Je-li před mší sv. kázání a káže-li jiný kněz než celebrant, připraví kněz pro tohoto kněze rochetu a štolu téže barvy jako je mešní roucho toho dne. Poněvadž jest neděle, připraví štolu lepší. Káže-li celebrant sám, třeba před mší sv., oblékne se hned v humerál, albu, cingulum a štolu.

Při oblékání kostelník pomáhá knězi. Jakmile si kněz oblékl humerál, zřasí si kostelník do obou rukou albu, aby ji mohl obléci knězi přes hlavu. Zatím co si kněz zavazuje albu u krku, vezme kostelník cingulum tak, aby měl oba střapce v pravé ruce, a podá je knězi ze zadu. Upraví albu na knězi, aby byla stejně vysoko vpředu i vzadu. Levou rukou povytáhne albu nad krajkami, pravou rukou ji přehrne přes cingulum a zřasí záhyby, aby byly rovnoměrně rozděleny tak, aby byla alba oblečena kolem dokola stejně vysoko, asi 2 až 3 prsty od země. Potom si kněz oblékne manipul na levou ruku, štolu položí okolo krku křížem přes prsa, kostelník mu ji urovná na šíji a podá knězi ornát: přeloží si jej přes obě ruce, prsty přidrží otvor pro hlavu kněze a takto jej nasadí. Pak pozvedne zadní díl ornátu, aby si jej kněz mohl uvázat tkanicemi, našitými vpředu ornátu zespoda.

Když je kněz oblečen, jde kostelník k oltáři. Podle předpisu mají při tiché mši sv. hořet aspoň dvě svíce, při farních bohoslužbách, zejména nedělních, má jich hořet aspoň šest, a to na každé straně oltáře tři. Je-li po mši sv. požehnání s Nejsvětější svátostí ukryté v ciboriu, musí hořeti šest svící. Je-li požehnání s monstrancí, nutno aspoň ke konci mše sv. rozsvítiti dalších šest svící. V nové době se svíčky nahrazují elektrickými svíčkami, ale vždy má hořet šest voskovic.

Kostelník rozsvěcuje svíčky takto: nejprve zapálí od věčné lampy rozžehadlo a tím rozsvítí nejbližší svíčku na epištolní straně od svatostánku (nebo od kříže), potom rozsvítí druhou a třetí svíčku a stejně postupuje na straně evangelní. Podle pokynu duchovního správce rozsvěčují se při nedělní farní mši sv. také svíčky na postranních oltářích, také lustr a elektrická světla v kostele i na oltáři.

Když kostelník rozsvítil svíčky, sejme s oltáře příkrývku, kterou jest oltář stále přikryt, postaví na oltář oltářní tabulky a potom pultík na epištolní stranu.

Když jde kněz k oltáři, kráčí před ním ministrant s míšalem. Kostelník nebo ministrant zazvoní na zvonek u sakristie a tím dá věřícím znamení, že se začíná mše sv.

Kostelník pozorně sleduje mši sv. stoje nebo kleče v sakristii. Zejména pozoruje oltářní světla, zdali svíce netekou a zdali nepoklesl u některé svíčky knot k jedné straně. Stane-li se to, rozplývá se rychle vosk na té straně svíčky.

Káže-li celebrant po prvním evangeliu, přinese kostelník včas perikopy a prohlášení knihu. Stoupne si na evangelní stranu oltáře dole u stupně a čeká, až kněz dočte evangelium. Potom mu pomůže odložit ornát. Položí jej na evangelní stranu oltáře nebo na oltářní kredenc. Tam také položí manipul. (Káže-li kněz od oltáře, zůstává oděn jako při mši sv., odkládá jen manipul.) Když kněz ukončí kázání, jde kostelník opět k oltáři a pomůže knězi při oblékání (na evangelní straně).

Koná-li se při mši sv. sbírka (pouze o nedělích a větších svátcích), vybírá kostelník s táckem nebo s pokladničkou. Začne při zevní straně lavic levé strany kostela, potom jde vnitřní stranou téže řady zpět, odtud vnitřní stranou druhé řady ke vchodu a končí zevní stranou této druhé řady. Tam, kde chodí lid i na kůr, zajde i tam. Znovu však upozorňujeme, že na kůr patří jen zpěváci. Způsob sbírky musí být nevtíravý, důstojný. Nikdo nesmí být nucen, aby přispěl. Po ukončení sbírky uloží kostelník pokladničku nebo tácek tam, kam určil duchovní správce. Vybrané peníze jsou veřejným jměním; toho nechť si je kostelník vždy vědom.

Se sbírkou musí být kostelník hotov do pozdvihování anebo brzy po něm, aby se mohl věnovat dalšímu úkolu. Vidí-li, že by sám nestačil, může sbírku konati starší ministrant nebo některá jiná vážná osoba.

Někde bývá zvykem — a je to vlastně správné —, že se při mši sv., když kněz vyslovuje slova: Sanctus, Sanctus, Sanctus a při pozdvihování vždy krátce zvoní malým zvonek. To zařídí kostelník podle pokynu duchovního správce.

Při sv. přijímání věřících se uzavře mřížka v presbytáři a kostelník ji pokryje bílým závěsem, který bývá na mřížce zavěšen po její celé délce. Znamená to prostření stolu. Po sv. přijímání se závěs shrne nebo sejme a mřížka zavře.

Když se po mši sv. uděluje svátostné požehnání s Nejsvětější svátostí, připraví si kostelník včas oheň do kadidelnice. Zapálí dřevěné uhlí nebo černá kolečka svíčkou a rozdmychá oheň v sakristii nebo venku. Musí být velmi opatrný, aby z kadidelnice neodletěl žhavý uhlík a nezpůsobil požár. Pak si kostelník očistí ruce a odnese k oltáři »modlení«. Věřící totiž někdy žádají, aby se kněz po mši sv. pomodlil za některé zemřelé osoby nebo na nějaký dobrý úmysl. Soupis těchto přání je »modlení«. Věřící za taková modlení dávají dobrovolný dar v penězích. Tyto částky kostelník odevzdává knězi. Na Dušičky bývá takových »modlení« mnoho. Kostelníku se tu dává příslušná mimořádná odměna.

Když kněz vystavil po mši sv. na oltář Nejsvětější svátost, při čemž se někde napřed modlí, odnese kostelník kadidelnici a loďku k oltáři. Přehodí si přes ruku dobře složené velum, když přijde k oltáři, klekne si na obě kolena a ukloní se Nejsvětější svátosti. Potom si klekne po pravici kněze. Když sejde kněz po oltářních stupních a klekne na dolní stupeň, ukloní se kostelník zároveň s knězem před Nejsvětější svátostí. Potom kněz i kostelník povstanou a kněz nasype do kadidelnice na oheň kadidlo. Kostelník přidrží knězi kadidelnici, aby kněz mohl pohodlně kadidlo nasypat. Ministrant drží knězi loďku s kadidlem. Oba si kleknou a po opětném uklonění podá kostelník knězi kadidelnici, aby okouřoval Nejsvětější svátost. Kostelník drží levou rukou horní část kadidelnice a pravou spodní část. Kněz uchopí kadidelnici za řetízky. Okouří Nejsvětější svátost a vrátí kadidelnici kostelníkovi. Kostelník podá knězi agendu. Zatím co se kněz modlí zpěvnou modlitbu k Nejsvětější svátosti, odklekne si kostelník u oltáře dole vpravo a připraví si rozložené velum, aby je vložil knězi na ramena. Kadidelnici zatím svěřil ministrantovi, aby oheň nehasl. Když kněz dozpívá, poklekne a kostelník naň vloží velum. Když kněz vstupuje k oltáři, poklekne kostelník na obě kolena na posledním oltářním stupni, vez-

me od ministranta kadidelnici a okuřuje Nejsvětější svátost, když jí kněz žehná lidu. Okuřuje třemi krátkými pohyby napřed přímo, potom vpravo a pak vlevo. Potom podá kadidelnici ministrantovi a sám stoje vyčká, až kněz sejde od oltáře. Sejme s jeho ramen velum, zatím co kněz poklekne, převezme od ministranta kadidelnici a okouří Nejsvětější svátost. Kostelník složí velum, aby se kříž nebo obraz v jeho středu nezlomil nebo nepomačkal. Proto se velum neskládá v půli, nýbrž tak, že jedna strana zůstává delší. Složené velum si dá kostelník přes ruku, přiklekne ke knězi a vezme od něho kadidelnici. Ministrant mu podá loďku a kostelník vyčká kleče, až kněz uloží Nejsvětější svátost do svatostánku. Kostelník vstane, poklekne na jedno koleno před svatostánkem a potom odejde do sakristie. Tam ihned vyndá oheň z kadidelnice a uhasí jej. V kadidelnici se oheň nemá nechávat, aby se kadidelnice nepoškodila.

V některých kostelích se při požehnání nepoužívá kadidla, nýbrž jen o velkých svátcích. Kostelník jde tedy k oltáři jenom s velem, které drží v obou rukách již rozložené a vhodně zřasené. Někde zase kněz kropí po nedělní mši sv. věřící svěcenou vodou. K tomu účelu přinese kostelník ihned, jakmile odnese kadidelnici do sakristie, k oltáři kropáč. Při kropení provází kněze kostelem ministrant.

Jestliže někteří věřící, kteří nemohli přistoupit k sv. přijímání při mši sv., přiklekají po mši sv., rozestře kostelník znova bílý závěs na mřížce. Upozorní kněze, že někteří věřící ještě čekají na sv. přijímání.

V sakristii pomáhá kostelník knězi při svlékání bohoslužebných rouch. Přeloží ornát vnější stranou dovnitř, přidrží vzadu knězi cingulum, přeloží je na čtyřikrát a prováže smyčkou, vezme od kněze albu, pověsí ji nebo složí a uklidí. Je-li ještě další mše sv., přichystá pro ni kostelník táž roucha, nebo si připraví jiná téže barvy i hodnoty, a to v témž pořádku jako na první mši sv. Není-li již žádná jiná mše sv., odejde kostelník k oltáři, rozloží na něj příkrývku, odstraní pultík a zhasne svíčky, a to nejdříve nejbližší od svatostánku na evangelní straně a zhasí je postupně ke svatostánku; stejně potom pokračuje na straně epištolní. Potom odnese oltářní tabulky buď na oltářní

kredenc, je-li v presbytáři, buď do sakristie nebo za oltář a odklidí pultík. Potom odnese konvičky, vypláchne je v sakristii a zhasne světla také na pobočních oltářích.

Je-li po první mši sv. ještě druhá, po případě i další mše sv. a je-li mezi nimi delší přestávka, nenechávají se na oltáři hořet svíce, nýbrž zhasínají se. Oltář se však nepokrývá pokrývkou, ani se neodstraňuje pultík atd. Jen do konviček se ovšem musí nalít víno i voda.

Po ukončení mše nebo mši sv. si kostelník v sakristii všechno uloží, po případě odnese roucha, prohlédne ještě kostel, odnese pokladničku a prohlášení knihu na faru a tím je jeho dopolední služba ukončena. Jsou-li ještě jiné, mimořádné úkoly, na př. svatba, křest a pod., zařídí se kostelník ovšem podle potřeby.

Zpívání mše sv. V některých kostelích se slouží v neděli a na větší svátky jedna mše sv. t. zv. velká. Přípravuje se tak, jako mše sv. tichá. Před zpívanou mší sv. v neděli jest předepsáno »asperges«. Je proto nutno připravit kromě mešního roucha ještě pluviál v mešní barvě, kropáč, kropenku a rituál. Mřížka, oddělující presbytář od lodi, se otevře.

Na zpívanou mši sv. se sezvání velkým zvonem, na velké svátky všemi zvony. Na oltáři musí hořet šest svící.

K »asperges« se obléká kněz v albu, humerál, cingulum a štolu jako ke mši sv. a v pluviál. Jde k oltáři doprovázen ministranty, z nichž jeden nese kropenku a kropáč, druhý rituál. Po intonaci antifony »Asperges me« (v době velikonoční »Vidi aquam«) projde kněz kostelem a kropí věřící. Ministranti jdou před ním. Jeden ministrant přidržuje pluviál, aby kněz mohl volně kropit. Na konci lodi se kněz obrátí a vrátí se k oltáři, zazpívá příslušnou modlitbu a vrátí se do sakristie. Odloží pluviál, kostelník mu oblékne ornát a kněz odchází znova k oltáři s ministranty. Při zpívané mši sv. koná kostelník tytéž služby jako při mši sv. tiché. Není-li ve svatostánku monstrance, přinese ji kostelník k oltáři při sv. přijímání a postaví ji na epištolní stranu blíže k svatostánku. Po zpívané mši sv. nebývá modlení, proto musí kostelník jít ihned s kadidelnicí k oltáři.

Slavná mše sv. O velkých svátcích se slouží slavná mše sv. s asistencí. Kostelník připraví nejlepší ornát předepsané barvy a dalmatiky. Je-li při kostele několik rouch této barvy, řídí se kostelník pokynem duchovního správce. V sakristii si přichystá tři humerály, tři alby, pokud možná se stejnou krajkou, pro celebranta s krajkou delší, dále tři cingula. U oltáře stojí kredenční stolec na evangelní straně, na epištolní straně jsou sedadla pro duchovenstvo. Na oltářní stupně i v presbytáři se položí koberec. Oheň do kadidelnice se připraví před mší sv. Na oltáři musí hořet aspoň šest svící, pokud možná veliké, na kredenčním stolku hoří dvě svíce. Ministrantů má být více, aspoň čtyři. S oltářních stupňů odstraní kostelník zvonky a dá je tam, kde budou stát ministranti. Také knížky — agenda — se odloží ke zvonkům. Kněží se oblékají jako k jiné mši sv. Při oblékání mají pomáhat ministranti, zpravidla starší. Epištolní knihu (druhý misál) položí kostelník na oltářní kredenc. Jáhen si v ní napřed vyhledal a založil příslušné odstavce. Na kredenc se postaví konvičky s vínem a vodou, lavabo a složené velum, kterého použije podjáhen při mši sv. Je-li u oltáře více kněží kromě asistujících, oblékají tito druzí kněží jen rochetu, někdy i štolu a pluvíál. Když kostelník oblékl kněží, rozsvítí v kostele lustr a světla na vedlejších oltářích. Potom vykoná asistující kněz s ministrantem »asperges«, je-li neděle. Po »asperges« se dá zvonkem u sakristie trojím zazvoněním znamení, že se začíná slavná mše sv. K oltáři se jde v tomto pořádku: napřed kráčejí ministranti, za nimi kostelník oblečen v kostelnický úbor — komží a rochetu —, v pravé ruce nese kadidelnici a v levé loďku, za ním asistující kněží, z nichž podjáhen nese kalich, jáhen misál a nakonec celebrant. Je-li při slavné mši sv. více kněží, kráčejí před asistujícími kněžími. Ve větších kostelích, kde je dostatek dospělejších hochů-ministrantů, mohou si osvojit službu akolitů, thuriferáře, ceroferáře atd. U oltáře všichni vyčkají, až pokleknou kněz-celebrant. S ním pokleknou všichni ostatní, jáhen položí misál na pultík, podjáhen postaví kalich na kredenční stolec, ministranti si kleknou, pouze kněží stojí a modlí se stupňové modlitby. Kostelník stojí uprostřed ministrantů a houpe kadidelnicí. (Mají-li kněží birety, podají

je ihned po příchodu k oltáři ministrantům a ti je položí na jejich křesla.) Po stupňových modlitbách všichni povstanou, kostelník podá kadidelnici jáhnovi, loďku podjáhnovi, odejde na epištolní stranu oltáře, vezme pultík s misálem s oltáře a postaví se pod oltářní stupně epištolní strany. Podjáhnen vrátí loďku do rukou toho ministranta, který po celou slavnou mši sv. jí bude přísluhovat. Celebrant okouří oltář za doprovodu asistujících kněží. Když se celebrant postaví na epištolní stranu oltáře, postaví kostelník misál na oltář a vyčká u oltáře tam, kde jáhen okouře celebranta. Potom vezme od jáhna kadidelnici, poklekne na jedno koleno směrem ke svatostánku a pak odejde do sakristie. Při oraci, zpívané celebrantem, podá ministrant, napřed k tomu určený, podjáhnovi s kredence druhý misál. Po přečtení epištoly jde kostelník k oltáři s kadidelnicí. Zatím celebrant přečte evangelium. Jáhen převezme od kostelníka kadidelnici, podjáhnen od ministranta loďku, celebrant nasype kadidlo, odevzdá kadidelnici jáhnovi, který jí zase dá kostelníkovi. Zatím dva určení ministranti vezmou s kredenčního stolku dvě svíce se svícný a postaví se na evangelní stranu v presbytáři tak, aby stáli jeden po pravici, druhý po levici podjáhna, držícího evangelní knihu. Jáhen se postaví ke knize čelem, po jeho pravé ruce stojí kostelník s kadidelnicí. Když jáhen zazpíval slova: »...secundum Matheum (nebo Joanem, Marcum, Lucam)«, podá mu kostelník kadidelnici, aby okouřil knihu. Jáhen potom kadidelnici vrátí kostelníkovi a kostelník vyčká, až jáhen dozpívá evangelium. Potom ji podá opět jáhnovi, ten okouří celebranta; ministranti zatím odnesou svíčky opět na oltářní kredenc. Potom kostelník odnese kadidelnici do sakristie a přidá do ní uhlí. Sleduje dále obřad ze sakristie. Při obětování, když podjáhnen přenese kalich na oltář, zazvoní jednou ministrant, jakmile se kalich odhalí. Kostelník vejde ihned k oltáři s kadidelnicí, postaví ji, vloží na ramena podjáhnova velum, které jest připraveno na kredenci. Podá kadidelnici jáhnovi a sám přísluhuje loďkou. Celebrant nasype na oheň kadidlo, kostelník odejde na evangelní stranu, vezme misál s pultíkem a postaví se dole na evangelní straně oltáře. Celebrant znova okouře oltář. Jakmile jest okouřena evangelní stra-

na, postaví kostelník pultík s misálem na oltář a přejde na epištolní stranu a vyčká, až jáhen okouří celebranta a podjáhna. Vezme si od jáhna kadidelnici, a když se jáhen postavil na své místo za celebranta a otočil ke kostelníkovi, okouří kostelník také jeho dvěma dukty vpravo a vlevo. Mezitím přísluhují dva ministranti konvičkami a lavabem. Po okouření jáhna jde kostelník s kadidelnicí k mřížce presbytáře, postaví se uprostřed, ukloní se lidu a dvěma dukty vlevo a vpravo lid okouří. Poněvadž má lid při okouřování stát, dá napřed kostelník lehce rukou pokyn. Potom odejde do sakristie.

Když se u oltáře dozpívá preface a recituje »Sanctus«, zvoní se na věži velkým zvonem asi 2 minuty. U oltáře zvoní ministrant třikrát. Tu kostelník vezme kadidelnici a jde k oltáři, poklekne mezi ministranty, kteří od »sanctus« klečí, a za přísluhy ministranta s loďkou si sám nasype kadidlo. Když celebrant dělá nad kalichem znamení sv. kříže, ministrant zazvoní, kostelník povstane a klekne si na epištolní stranu oltáře, odkud bude okouřovat při pozdvihování sv. hostie a krev Páně. Okouřuje vždy třemi dukty, třikrát sv. hostie a třikrát krev Páně. Jakmile kněz poklekne, zazvoní ministrant jednou, při pozdvížení sv. hostie třikrát, a když kněz zase poklekne, zazvoní ministrant opět jednou. Totéž se opakuje při pozdvihování krve Páně. Na věži se zvoní dvakrát krátce na velký zvon. Potom kostelník vstane, sejde s oltářních stupňů, poklekne dole na obě kolena, hluboce se ukloní a odejde do sakristie. Přiloží si do kadidelnice uhlí a jde vykonat kostelní sbírku, není-li opatřena jinak.

Po dozpívání »Pater noster« odejde podjáhen k oltáři a položí na něj patenu. Kostelník sejme s jeho ramen velum, složí je a odnese do sakristie. To může vykonat i starší ministrant, k tomu zvlášť určený. Přistupují-li věřící ke stolu Páně, uzavře se mříž presbyteria a rozprostře se na ni bílý závěs. Při slovech »Domine, non sum dignus« ministrant třikrát zazvoní. Také při otvírání svatostánku se zazvoní jednou a potom při ukládání Nejsvětější svátosti zpět do svatostánku. Potom ministranti povstanou.

Není-li ve svatostánku monstrance, přinese ji kostelník a postaví na oltář mezi podáváním sv. přijímání. Kleká se

na obě kolena, protože jest na oltáři Nejsvětější svátost.

Při kněžském požehnání pokleknou asistující kněží i ministranti a znamenají se znamením latinského sv. kříže. Po mši sv. je požehnání bez dřívějšího modlení. Proto kostelník ihned po otevření svatostánku, při čemž se jednou zvoní, vejde k oltáři s kadidelnicí, nesa přes ruku přeložené velum. U oltáře podá kadidelnici jáhnovi a ložku podjáhnovi. Když je nasypáno kadidlo do kadidelnice, podá velum podjáhnovi a ten je sám vloží celebrantu na ramena. Kostelník převezme od jáhna kadidelnici a při žehnání lidu Nejsvětější svátostí ji okuřuje, kleče dole pod oltářními stupni ve středu oltáře. Potom kostelník povstane, podá kadidelnici jáhnovi, který jí sám přisluhuje celebrantovi. Kostelník sejme velum s celebranta, složí je, přeloží si je přes ruku (levou), a když mu jáhen po okouření Nejsvětější svátostí celebrantem podá kadidelnici, klekne si mezi ministranty. Celebrant také klečí. Zatím jde jáhen k oltáři a uloží Nejsvětější svátost do svatostánku. Ministrant jednou zazvoní a všichni povstanou. Ministranti přinesou kněžím birety s křesel, kostelník pro celebranta, všichni i s celebrantem pokleknou a odejdou do sakristie v tomto pořádku: napřed kostelník, za ním ministranti a potom kněží. V sakristii se průvod postaví čelem ke kříži, kněží projdou, společně se kříži ukloní a kněží se odstrojí. Kostelník pomáhá celebrantovi, ministranti asistujícím kněžím. Jinak koná kostelník po slavné mši sv. tytéž práce jako po obyčejné mši sv.

Někde nebývá zvykem, aby podjáhen držel patenu od obětování do »Pater noster«. V takovém případě okuřuje jáhna podjáhen po obětování, jakož i lid.

Posvátná kongregace obřadů povolila některým diecésím, že se při slavné nebo zpívané mši sv. bez asistence může okuřovat oltář, celebrant a lid. V tom případě koná veškeré okuřování kostelník sám. Jinak jest vše jako při mši sv. s asistencí.

Pontifikální mše sv. Pontifikální mši sv. může sloužit biskup, opat nebo jiný vyšší církevní hodnostář, který má právo pontifikální. Jest to slavná mše sv. vždy s větší asistencí. Přisluhuje při ní kněz-ceremoniář, který

u oltáře řídí pořad. Kostelník připraví pro tuto mši sv. nejlepší roucha, ornát, dalmatiky i pluviály. Celebrant si zpravidla přináší s sebou svá roucha, mitru i berlu. Již v sakristii před mší sv. je potřebí dvou zvláštních konvic - lavabo, dále rukavic a dvou miter. Tam, kde je při kostele infulovaný kněz, arciděkan nebo pod., bývá tam také veškerá souprava i střevíce, tunicela a dalmatika, oboje z lehčího brokátu nebo z hedvábí. Všechny tyto věci bývají uloženy ve zvláštní skříni. V sakristii musí býti připraveno křeslo, na které usedne celebrant, když si obouvá střevíce. S oltáře se odstraní mešní tabulky a hoří na něm i v kostele všechna světla. Slouží-li pontifikální mši sv. biskup, postaví se na evangelní stranu pro něho jeho trůn. Na oltářní stupně se položí nejlepší koberec. Kostelník vyzdobí oltář co nejlépe, dá čistá oltářní plátna, připraví nejlepší antependium atd. S ministranty je nutno obřad napřed nacvičit. Před touto mší sv. se vyzvání všemi zvony. Jinak koná práce kostelník tak jako při slavné mši sv.

POBOŽNOSTI

Svátostné požehnání a litanie v neděli a ve svátky.

Kostelník připraví superpelici-rochetu, bílou štolu a pluviál. Rozdělá oheň v kadidelnici. Před požehnáním se vyzvání. V obyčejnou neděli menšími, o svátcích většími nebo všemi zvony. Je-li požehnání s ciboriem, rozsvítí se šest svíček. Mešní tabulky se odstraní. Je-li požehnání s monstrancí, má hořeti, pokud možná, dvanáct svící. Než vyjde kněz s ministranty k oltáři, dá se znamení zvonkem u sakristie. Když přijde kněz k oltáři a vystaví Nejsvětější svátost, jde kostelník k oltáři s kadidelnicí a s loďkou. Kněz si poklekne na poslední oltářní stupeň, kostelník si klekne po jeho pravé straně. Podá loďku ministrantovi, spolu s knězem se ukloní a oba povstanou, aby kněz mohl nasypati do kadidelnice kadidlo. Kostelník otevře kadidelnici, ministrant se postaví vedle s loďkou a otevře ji. Kostelník i přísluhující ministrant stojí po pravici knězově. Pak všichni pokleknou, kněz okouří Nejsvětější svátost, kostelník mu podá knížku a odejde s kadidelnicí do sakristie. Při okouřování Nejsvětější svátosti přidržuje kos-

telník knězi pluvíál, aby mu nepřekážel. Další pořad je jako při požehnání po mši sv.

Po požehnání bývá kropení věřících. Kostelník otevře mřížku presbytáře a přinese včas k oltáři kropáč. S knězem jde kostelem ministrant.

Tam, kde se po požehnání ihned modlívali Anděl Páně, má se na věži vyzvánět.

Po ukončení nedělního požehnání prohlédne kostelník ještě důkladně kostel, zhasne všechna světla kromě věčné lampy a kostel uzamkne.

Při litaniích a požehnání ve všední dny se postupuje stejně jako v neděli, jen s tím rozdílem, že se na požehnání vyzvání malým zvonem. Kněz se oblékne pouze v rochetu a bílou štolu, někde i v obyčejný pluvíál.

Nešpory.

Konají se o velkých svátcích. V kapitulních chrámech a v jiných podobných chrámech jsou pravidelné. K nešporám se postaví u oltáře na kredenční stolek dva svícny se svíčkami. Na epistolní straně se postaví křesla jako při mši sv. s asistencí. V sakristii se připraví humerál, alba, cingulum, štol a pluvíál barvy předepsané direktářem. Na oltáři, který je upraven jako k požehnání, mají hořet všechna světla. Když celebrant sám zpívá capitulum, drží u něho dva ministranti hořící svíce, které si vezmou s oltářní kredence. Jakmile kněz zapěje »Magnificat«, vyjde kostelník ze sakristie s kadidelnicí k oltáři, tam kněz nasype kadidlo a okuřuje oltář jako při slavné mši sv. při obětování. Asistují-li ještě dva další kněží, jsou oblečeni v humerál, albu, cingulum a dalmatiku. Nešpory se zakončují sv. požehnáním s monstrancí. Kostelník koná touž práci jako při požehnání.

Pobožnost křížové cesty.

Na oltáři se nerozsvítí svíce. Kněz je oblečen v kleriku, rochetu, fialovou štolu a fialový pluvíál. Ministrant nese kříž. Jsou-li ještě další ministranti, nesou hořící svíce a jeden klekátko, které postaví vždy před kněze. Kněz se u oltáře pomodlí úvodní modlitbu a potom projde s lidem kostelem, zastavuje se vždy u jednotlivých obrazů křížové

cesty, t. ř. »zastavení«. Pobožnost se končí u hlavního oltáře sv. požehnáním. Kostelník před požehnáním rozsvítí svíce a připraví si kadidelnici. Kněz si před požehnáním oblékne bílý pluviál, který kostelník včas přinese k oltáři. Pak je týž postup jako při požehnání.

Slavné díkůčinění — Tedeum.

Je-li Tedeum před mší sv., jest kněz oděn v mešní roucha, je-li po mši sv. před vystavenou Nejsvětější svátostí, přinese se k oltáři po mši sv. pluviál mešní barvy dne, jinak bílý. Jakmile kněz vystavil Nejsvětější svátost, přinese kostelník kadidelnici a loďku a přísluhuje jako při požehnání. Když kněz zazpívá »Te Deum laudamus« nebo »Tebe Boha chválíme«, zvoní ministranti na oltářní zvonky, kostelník na zvonek u sakristie, a to asi tři minuty. Potom se zpívají příslušné modlitby. Při zpěvu písně před požehnáním se okuřuje Nejsvětější svátost. Vše další jako při požehnání.

Je-li Tedeum odpoledne po litaních nebo po nešporách, je pořad stejný. Kostelník při zpěvu hymnu »Te Deum« odejde s kadidelnicí a na věži se slavně vyzvání. K požehnání ovšem musí přijít včas s kadidelnicí k oltáři.

Každodenní práce ve všední dni.

Ve všední dni bývá obyčejně jen ráno mše sv.; je-li při kostele více kněží, sloužíávají se mše sv. také u postranních oltářů. Kostelník ráno odzvoní klekání. Před mší sv. vyzvání malým zvonem a potom si připraví v sakristii vše jako v neděli před mší sv., přichystá ovšem roucha všední, která jsou uložena v sakristii.

Není-li po mši sv. požehnání, stačí na oltáři rozsvítit dvě svíčky, při farní mši sv. mají však hořet aspoň čtyři světla. V zimě, kdy bývá v kostele tma, doporučuje se postavit knězi k misálu ještě svícen se svíčkou, aby kněz viděl na čtení. Svícen se přenáší. Slouží-li se několik mší sv. najednou, dávají se ministrantské zvonky jen k hlavnímu oltáři. Po mši sv. nebo po mších sv. upraví se oltář nebo oltáře tak, jak již bylo pověděno. Kostel by měl být po nějakou dobu ve dne otevřen, zejména v městech, aby věřící mohli v kostele vykonati soukromou pobožnost. Kostelník ovšem má občas vejíti do kostela a pozorně jej pro-

hlédnout. Zjistí-li něco závadného, učiní ihned hlášení, nečiní však poplach v kostele, neboť »dům můj, dům modlitby jest«.

Ve všední dni se zvoní klekání malým zvonem. V pátek ve tři hodiny odpoledne se zvoní na památku smrti Páně asi 5 minut velkým zvonem.

Křest.

Kostelník připraví pro kněze kleriku, rochetu a fialovo-bílou, nebo dvě štoly, jednu fialovou a jednu bílou. Kromě toho připraví rituál. Na nejbližší oltář u křtitelnice postaví konvičku s křestní vodou, tácek, sv. oleje křtěnců, purifikátor, bílou roušku a rozsvítí jednu svíci. Křest se počíná buď v sakristii nebo u chrámových dveří. Tam připraví kostelník nádobku se solí a ručnícěk na otírání prstů.

Při křtu dospělých je postup stejný.

Odpovědi jsou v dalším díle této knihy.

Úvod matky.

Na místo, které kněz určí, postaví kostelník klekátko a pro matku hořící svíci. Na hlavním oltáři se rozsvítí alespoň dvě svíčky. Kněz se obléká v sakristii do rochety, štoly a bílého pluviálu.

Svatba.

Kostelník postaví před oltář klekátko pokryté červeným sukнем a na oltáři rozsvítí svíce podle pokynu duchovního správce. Nedoporučuje se činiti rozdíl mezi »malou« a »velkou« svatbou. Každá svatba je stejně důležitá, a proto stejně velká.

Po příchodu snoubenců do kostela pomůže kostelník před oltářem uspořádat svatebčany. Nevěsta klečí po levé straně snoubence, svědci stojí za snoubenci jeden trochu vpravo, druhý trochu vlevo. Ostatní svatebčané stojí okolo snoubenců. Snoubenci před obřadem odevzdají kostelníkovi snubní prsteny, kostelník je položí na podnos a dá je na oltář. K oltáři vejde kněz doprovázen ministranty a kostelníkem. Při obřadu odpovídá knězi kostelník. Když kněz posvěť prsteny, vezme kostelník podnos s nimi a jde s knězem před snoubence. Po vykonaném obřadu se kněz modlí za novomanžele; všichni přítomní mají při tom klečeti.

Slouží-li se po oddavkách mše sv., usednou všichni svatebčané do lavic, novomanželé zůstanou klečeti u oltáře na klekátku, nebo jim kostelník připraví dvě menší sedadla za klekátko. Po pozdvihování vybidne kostelník novomanžele, aby si přiklekli k oltáři. Sám si klekne na evangelní straně oltáře a na znamení kněze vezme misál a kleče drží jej před knězem, který se modlí nad nevěstou. Totéž učiní před kněžským požehnáním, avšak s tím rozdílem, že se postaví na epištolní stranu oltáře. Když kněz přečte modlitbu, podá mu kostelník kropáč a kněz jím pokropí novomanžele.

Za přípravu a výkon při svatbě náleží kostelníkovi mimořádná odměna, kterou si smluví s knězem a kněz sám ji pro něho vybere od novomanželů. Není pěkné, aby si kostelník chodil vybírat »dobrovolnou« odměnu s táckem v ruce nebo aby odešel spolu s ministranty za oltář a natahoval ruku pro odměnu. Pro pracujícího, a tím je i kostelník, je takový způsob nedůstojný. Za práci přísluší přiměřený plat!

Svaté přijímání.

Podává-li se sv. přijímání mimo mši sv., nutno rozsvítiti na oltáři dvě svíce, sejmuti s oltáře pokrývku, uzavřiti mřížku u presbytáře a dáti na ni bílý přehoz. Kněz jde k oltáři oblečen v kleriku, rochetu a štolu denní barvy nebo v bílou štolu. Odpovědi najde kostelník v další části této knihy. Je-li v kostele patena k sv. přijímání věřících, přísluhuje s ní kostelník. U oltáře zazvoní, když kněz pokleká před otevřeným svatostánkem a říká slova: »Domine, non sum dignus«.

Pohřeb.

Kostelník připraví pro kněze černý pluvíál a štolu, rochetu, a je-li asistence, též humerály, alby, cingula a černé dalmatiky. Ministranti mají černé komže a límce. Jeden ministrant nese křížek, druhý kropáč a kropenku. Je-li pohřeb z domu smutku, odchází kněz s přísluhujícími z kostela oblečen již v roucha. Jakmile kněz nebo kněží vyjdou z kostela, zvoní se jedním větším zvonem. Po obřadech v domě smutku se seřadí průvod, v jehož čele nese ministrant kříž, tělem Krista vpřed. Rakev se nese nebo veze

hlavou v zadní části vozu. Při pohřbu kněze je to obráceně. Kněz a asistující jdou před rakví za zpěváky. Kostelník doprovází kněze až na hřbitov a tam mu po obřadech pomůže odložit roucha. Někde se používá kromě kropenky a kropáče také kadidel. Nejprve se použije kropáče, potom kadidla. Když jde pohřební průvod obcí, vyzvání se podle pokynu duchovního. Koná-li se pohřeb dopoledne, jde se s rakví do kostela. Tam se položí na katafalk tak, aby byla hlava mrtvého obrácena k oltáři (u kněze obráceně). Katafalk je potažen černým sukem, kolem něho bývá asi šest vysokých stojanů se svícemi. Svíce se rozsvěcují jakmile se postaví rakev na katafalk. Potom se slouží zádušní mše sv., zvaná requiem.

Slavné requiem.

Slouží-li se slavné requiem s asistencí, okuřuje se oltář pouze při obětování, potom sv. hostie a krev Páně. Při evangeliu se nedrží svíce. Po mši sv. se konají u rakve exequie. Kněz u oltáře odloží ornát a kostelník mu přinese zase černý pluviál. Po exequiích pokračuje smuteční průvod na hřbitov. V některých místech se zastavuje průvod v kostele i v odpoledních hodinách, koná-li se pohřeb z domu. Tu se přichystává vše tak jako při requiem.

Nebyla-li sloužena smuteční mše sv. při pohřbu, slouží se druhý den, nikoliv však v neděli nebo ve svátek. K této smuteční mši sv. se odstraní s oltáře květiny a relikviáře, sejme se antipendium (na oltář se nedává antipendium černé) a pro kněze se připraví černá mešní roucha. Před oltář se může rozprostřít černé zdobené sukno, jakýsi koberec, kolem něho se postaví stojany se svícemi a doprostřed koberce se postaví silná svíce, na kterou se připevní smuteční oznámení. Kolem svíce lze postavit květiny odstraněné s oltáře.

Zaopatřování nemocných.

Kněz se obléká v rochetu, bílo-fialovou štolu, vezme bur-su k zaopatřování a sáček se sv. oleji nemocných. Kostelník zpravidla doprovází kněze, má nésti lampu s rozžatou svící a dávatí chodcům lehce znamení zvonkem, neboť kněz nese Nejsvětější svátost. Obřad se vykonává v domě nemocného. Na čistě prostřený stůl se postaví dva svícny,

kteřé někdy kostelník přinese ze sakristie. Na stůl položí kněz patenu s Nejsvětější svátostí.

Odpovědi jsou v dalším oddílu této knihy.

CÍRKEVNÍ ROK

Církevní rok se dělí na tři části neboli doby: dobu vánoční, velikonoční a svatodušní. Doba vánoční se začíná první nedělí adventní, doba velikonoční začíná se vlastně nedělí zvanou »Devítník«, která však většinou připadá ještě do vánoční doby, doba svatodušní se začíná Božím hodem svatodušním. V těchto obdobích se vykonává mnoho církevních úkonů, které dávají církevnímu roku liturgickou náplň. Církev jimi oživuje podle předpisů duchovní život katolického křesťana.

Vánoční doba — advent.

S oltářů se odstraní květiny a relikviáře, a ponechá se na nich pouze šest svící. V neděli se používá liturgické barvy fialové. V adventě se sloužívají časně ráno mše sv., zvané »roráty« ke cti Panny Marie, a to v barvě bílé. Podle indult (výsad) Apoštolské stolice jsou však povoleny i liturgické barvy jiné. Poněvadž tato povolení jsou pro jednotlivé diecése různá, je nutno poraditi se s duchovním. Při rorátech se rozsvěcuje více světel, aby věřící dobře viděli na texty písní. V kostelích, kde se v neděli slouží několik mší sv., bývá první mše sv. ranní čtena jako roráty ke cti Panny Marie, ostatní pak v barvě fialové. Na oltář se dává v neděli fialové antependium a přes pultík se klade fialový přehoz. Kde se v kostele slouží jenom jediná mše sv., bývá vždy v barvě fialové.

Svátek Neposkvrněného Početí Panny Marie.

Na tento svátek (8. prosince) se oltář ozdobí květinami, dá se bílé antependium a na oltářní stupně se natáhne koberec. Liturgická barva je bílá, i když připadne svátek na neděli.

Štědrý den.

Vigilie Božího hodu vánočního neboli Štědrý den se slaví 24. prosince. Rorátní mše se již neslouží. Liturgická barva fialová. Kde je jen jeden kněz, jest dovoleno na Štědrý den sloužiti i requiem.

Na některý postranní oltář se stavějí jesličky. Sošky sv. tří králů se však do jesliček dávají teprve ve svátek Zjevení Páně. Jesličky se ponechávají až do neděle »Devítník«, je-li tato neděle před svátkem Očišťování Panny Marie neboli hromnic. Kolem jesliček se postaví stromečky, smrčky a jedličky a hodně svíček.

Hlavní oltář se na vánoce vyzdobí co nejlépe. Nejprve se dobře očistí, dají se čistá oltářní plátna, na svícny se nasadí nové silné svíce, na oltářní stupně i do presbytáře se položí koberce, oltář se ozdobí květinami, ovšem rostlými, nikoliv umělými. Oltář možno také ozdobit smrkovými a jedlovými stromky. Kolem oltáře se postaví také stromky, aspoň čtyři. Je možno jej ozdobit také slušnými ozdobami, zvonky nebo hvězdičkami, staniolovými proužky - lametami. Na oltář se zavěsí nejlepší bílé antependium a přes pultík se dá bílý přehoz. Někde dávají nad svatostánek Jezulátka. Upozorňuje se však, že oltářní kříž nesmí být nikdy odstraňován s oltáře. Má se tedy volit jiné místo pro umístění Jezulátka, aby se zachoval předpis. Výzdoba oltáře se ponechá až do oktávu svátku Zjevení Páně, jen antependium je možno pro všední dni vyměnit.

B o ž í h o d v á n o č n í. Kostelník připraví v sakristii nejlepší roucha v bílé liturgické barvě, a je-li asistence, také dalmatiky a pluviál. Na oltář se postaví sklenička, pokrytá pallou, do které kněz vlévá víno a vodu, jimiž si opláchl prsty při prvních dvou mši svatých. Každý kněz totiž slouží v ten den tři mše svaté:

- 1) půlnoční, která se někde slouží jako první mše sv. časně zrána. Při této mši sv. se rozsvítí všechna světla na oltáři i v kostele. Při této mši sv. nebývá požehnání, ale čte se evangelium. Proto kostelník připraví perikopy. Bohoslužebná roucha jedna z nejlepších.
- 2) Pastýřská mše sv. se slouží ráno a podává se při ní sv. přijímání. Závěrem je sv. požehnání.
- 3) Velká — slavná mše sv. zpívaná. K této mši sv. připraví kostelník vše jako o slavné mši sv. Je-li při kostele několik kněží, slouží půlnoční pouze jeden, ostatní kněží si odslouží mše sv. v dopoledních hodinách. Tam, kde se slouží podle zvláštního povolení také večerní mše sv.,

slouží také jenom jediný kněz. Slouží-li kněz všechny tři mše sv. najednou u hlavního oltáře, čte evangelium, modlí se modlitby a uděluje požehnání až po poslední mši sv.

Při odpolední pobožnosti se užívá na Boží hod vánoční nejlepších rouch a rozsvítí se všechny svíce i všechna světla v kostele. U jeslíček hoří světla po celý den. Doporučuje se ponechat i o vánocích kostel otevřen také ve všední dny, a to vždy déle než obyčejně.

Svátek sv. Štěpána se slaví druhý den vánoční jako zasvěcený svátek. Liturgická barva je červená. Kostelník dá na oltář červené antependium a přes pultík červený přehoz. Pro kněze připraví nejlepší červená roucha. Jinak zůstává na oltáři táž výzdoba jako na Boží hod vánoční.

Sv. Silvestra. Je to poslední den v roce. Večer bývá v kostelích kázání a slavné Tedeum. Oltář, který je ještě od vánoc vyzdoben, se slavnostně osvětlí a zavěsí na něj nejlepší bílé antependium. Před pobožností se vyzvání všemi zvony a večerní klekání se zvoní velkým zvonem.

Nový rok — Obřezání Páně je velký svátek. Liturgická barva bílá. Kostelník připraví táž roucha jako na Boží hod vánoční.

Svatvečer svátku Zjevení Páně, svatých Tří králů. Při mši sv. je liturgická barva bílá, po mši sv. se světí voda, sůl a křída. Na určeném místě v kostele se postaví kád' s vodou, u ní stolek s dvěma svícny se svíci, uprostřed kříž. Na stolek se položí podnos se solí a křídou. Kněz je oblečen v rochetu, štolu a bílý pluvíál. K svěcení jde kněz s ministranty, kostelník nese kadidelnici s loďkou. Kněz si nese ze sakristie rituál. Po posvěcení vody se vydává voda věřícím.

Svátek sv. Tří králů — Zjevení Páně, je jeden z největších svátků v roce. Liturgická barva bílá, na oltář se dá pěkné antependium, přes pultík bílý přehoz. Do jeslíček se stavívají sošky svatých tří králů. V sakristii se světívá zlato, kadidlo a myrha. Při svěcení má kněz fialovou štolu. V kostele svítí všechna světla.

I. neděle po Zjevení Páně, svátek sv. Rodiny. Liturgická barva bílá.

Den čsl. dělostřelectva se u nás oslavuje 15. ledna. Ozdobíme sochu sv. Barbory.

Ostatní neděle po Zjevení Páně až do neděle »Devítník« mají liturgickou barvu zelenou. Poněvadž tyto neděle náležejí do doby vánoční, připravují se nejlepší roucha v této barvě.

H r o m n i c e — **O č i š ť o v á n í P a n n y M a r i e**. V předvečer se slavnostně vyzvání. Před mší sv., která se slouží v bílé barvě, se světívají svíce — hromničky. Položí se na kredenc na epištolní stranu oltáře. Při svěcení se dává na oltář fialové antipendium, které se pro mši sv. zamění antipendiem bílým. Výměna se vykoná ve chvíli, kdy kněz odkládá v sakristii roucha a obléká se ke mši sv. Případne-li svátek na neděli »Devítník«, zůstane fialové antipendium i při mši sv. Na žerdě se zavěsí fialové korouhve a připraví se kříž k průvodu. V sakristii přichystá kostelník pro kněze fialový pluviál, a bude-li asistence, též fialové dalmatiky. Při svěcení mají ministranti fialové komže, jeden z nich nese kříž, druhý kropáč s kropenkou, jiný ministrant misál a kostelník kadidelnici a loďku. Dva ministranti nesou korouhve. Kostelník se postaví u oltáře na epištolní stranu u kredence a přisluhuje na pokyn kněze kadidelnicí. Podá knězi kropáč a kněz posvětilí svíce. Když kostelník přijímá z rukou kněze svíčky, klečí, rovněž i ministranti. Kostelník přijme od kněze tu svíci, kterou kněz bude držet v rukou, políbí ji a položí na oltář před svatoštánek.

Potom se koná průvod kolem kostela, za nepříznivého počasí v kostele. V čele průvodu jde ministrant s křížem, za ním nosiči korouhví, potom školní mládež nebo družičky, zpěváci, kněz, po případě asistence a potom věřící. Po průvodu se slouží zpívaná mše sv. v bílé barvě. Na oltáři hoří všechna světla.

S v. B l a ž e j e. Mše sv. se slouží v červené barvě a po ní se udílí svatoblažejské požehnání. Kostelník převáže křížem dvě svíce. Nejlépe tak, aby jejich konce čněly kolmo, nikoliv šikmo. Při udílení požehnání svíce hoří; čnějí-li jejich konce šikmo, znečišťuje kapající vosk kněžské roucho. Proto se svíčky ponoří napřed do vlažné vody a po změk-

nutí se ohnou, aby jejich plameny, když jsou dvě svíce k sobě svázány, směřovaly kolmo vzhůru. Po ukončení mše sv. odloží kněz u oltáře ornát a manipul a kostelník přinese ony dvě svíčky. Lid přikleká ke mřížce k požehnání. Je-li mnoho lidí a požehnání udělují dva kněží, oblékne se druhý kněz v rochetu a červenou štolu.

S l a v n ý d e n vítězství lidové demokracie v Československu 25. února se sice v kostelích církevně neslaví, ale na kostel se vyvěsí prapory a klekání se ráno, v poledne a večer vyzvání velkým zvonem. Tim se v kostele vyjádří význam dne a připomene se lidu.

Velikonoční doba.

Velikonoční doba se začíná vlastně předpostím, t. j. nedělí »Devítník«, latinsky Septuagesima. V některém roce případně tato neděle již na druhou polovici ledna, tedy vlastně do doby vánoční. Před touto nedělí se odklidí jesličky. Na neděli »Devítník« a ještě na dvě další neděle po něm se již nedávají na oltář květiny a ponechá se na něm jenom šest svící. Liturgická barva je fialová. Na oltář se zavěšuje fialové antependium, a je-li u kostela několik fialových rouch, dávají se prostředních kvalit.

II. n e d ě l e p o »D e v í t n í k u« a pondělí a úterý po ní, t. zv. masopustní, bývá v některých kostelích celodenní výstav Nejsvětější svátosti oltářní. Pro tento výstav vyzdobí kostelník oltář květinami, zavěsí bílé antependium a před oltář natáhne koberec. Na svícny se nasadí silné svíce. V předvečer těchto dní se vždycky vyzvání a klekání se zvoní velkým zvonem. Při výstavě Nejsvětější svátosti oltářní v neděli slouží se mše sv. ve fialové barvě, v pondělí a v úterý se slouží mše sv. v barvě podle direktáře. Pro výstav se upraví na oltáři trůn a nachystají schůdky pro kněze. Ačkoliv při výstavu Nejsvětější svátosti má hořeti dvanáct svící, svítí při této výstavě šest a kostel je po celou dobu výstavu otevřen. Kostelník se ovšem občas přesvědčí, zdali skutečně hoří všech šest svící. Každého dne večer se koná večerní pobožnost před vystavenou Nejsvětější svátostí oltářní; po pobožnosti kněz Nejsvětější svátost sejme s trůnu a uloží. Kadidla se užívá jako při požehnání. V poslední den výstavu je slavné Tedeum. Ne-

ní-li v tyto dny vystavena Nejsvětější svátost, bývá aspoň mše sv. před vystavenou Nejsvětější svátostí oltářní. Kostelník si připraví před mší sv. kadidelnici a jde s ní k oltáři zároveň s knězem. Přisluhuje mu při okuřování a potom přistaví schůdky, aby kněz mohl Nejsvětější svátost vystavit na trůn. Taková mše sv. se zakončuje požehnáním, před nímž přinese kostelník kadidelnici a velum.

V úterý večer po ukončení večerní pobožnosti, (koná-li se), odstraní se s oltáře všechny květiny, relikviáře a na oltářích se ponechají pouze menší svíčky, zavěsí se fialové antependium a oltářní obraz se zakryje fialovou látkou s vyšitým bílým křížem. Nemá-li kostel fialové antependium, nedává se žádné.

P o p e l e č n í s t ř e d a je první postní den. Před mší sv. posvěti kněz popel, který kostelník připravil spálením ratolestí a kočiček, posvěcených loňského roku o Květné neděli. Popel je na podnose, který kostelník postaví na oltář na epištolní stranu mezi misál a oltářní roh. Kněz jde k oltáři oblečen v humerál, albu, fialovou štolu a pluviál, jeden ministrant nese kropáč, kostelník kadidelnici. Na oltáři hoří šest svící. Když je popel posvěcen, postaví kostelník podnos uprostřed na oltáři. Kněz udělí popelec, odloží pluviál, vezme si manipul a oblékne si ornát fialové barvy. Pluviál odnese kostelník do sakristie.

Po celou dobu postu se čte po mši sv. evangelium, a proto vždy na konci mše sv. přinese kostelník k oltáři perikopy. Potom bývá požehnání s ciboriem; někde se uděluje požehnání jen ve středu a v pátek. Neokuřuje se kadidlem, ale kostelník přinese velum.

K ř í ž o v á c e s t a bývá v pátek nebo v neděli. Kněz se odívá v rochetu, štolu a fialový pluviál. Zakončuje se požehnáním.

P o s t n í k á z á n í bývají zpravidla v neděli dopoledne nebo před odpolední pobožností. Kazatel má fialovou štolu. Kostelník mu připraví perikopy.

IV. n e d ě l e p o s t n í. Oltář jest možno ozdobit květinami a relikviáři jako o třetí neděli adventní. Dávají se roucha růžové barvy, má-li je kostel.

V. neděle postní, t. zv. Smrtná. Kostelník zahalí v předvečer všechny kříže fialovou rouškou. Měly by se vlastně zahalovat i všechny sochy v kostele.

Mše sv. o všech postních nedělích se slouží v barvě fialové a dávají se nejlepší roucha.

Svátek sv. Josefa 19. března není zasvěcený a spadá do postní doby. Je-li v kostele oltář sv. Josefa, vyzdobí se květinami, rovněž tak sochy sv. Josefa. Na tento oltář se zavěsí bílé antependium. Není-li v kostele oltář sv. Josefa, ani jeho socha a není-li neděle, může se ozdobit hlavní oltář. Mše sv. se slouží v bílé barvě. Knězi se připraví perikopy.

Na svátek Zvěstování Panny Marie, ač je nezasvěcený, platí tytéž církevní předpisy jako na svátek sv. Josefa.

Svatý týden.

Svatý týden se začíná Květnou nedělí. Před zpívanou mší sv. se světí ratolesti, které se položí na oltářní kredenc, stojící na epištolní straně oltáře. Také věřící mívají v ruku ratolesti. Přichystá se kříž k průvodu a fialové korouhve. Kříž je zahalen fialovou rouškou. Na oltáři hoří šest svící. Kněz oblékne fialový pluviál, asistující kněží mají fialové dalmatiky, nejsou-li, tedy jáhen si oblékne štolu a manipul, podjáhen pouze manipul. Celebrant kromě pluviálu má ovšem také humerál, albu a štolu. K oltáři nesou ministranti misál, kropenku, kříž k průvodu a korouhve, kostelník kadidelnici a loďku. Nosiči korouhví se postaví u oltáře tak, aby nezakrývali lidu pohled na oltář. Po stranách kříže se nesou hořící svíce. Kněz po »asperges« a po modlitbách přistoupí k oltáři na epištolní stranu, kostelník s kadidelnicí zaujme místo vedle kredenčního stolku, kam se též postaví ministrant s kropenkou. Když kněz okouří ratolesti, položí kostelník ratolest určenou pro kněze doprostřed oltáře. Potom kněz rozdává ratolesti lidu. Lid má přijímat z jeho rukou ratolesti vkleče a políbit ji. Když kněz rozdá ratolesti, modlí se další modlitby. Ve větších kostelích bývají při tomto obřadu v presbytáři také zpěváci, kteří knězi odpovídají. I těmto zpěvákům dá kněz posvěcené ratolesti. Potom se seřadí průvod. V čele se ne-

sou korouhve, za nimi jde školní mládež, zpěváci, potom se nese kříž a světlo. Je-li asistence, nese kříž podjáhen, potom jde kněžstvo s asistencí, za ní lid. Všichni mají v rukou ratolesti. Při průvodu se zvoní zvony. Obejde se kostel a při návratu vejdou do kostela nosiči korouhví, školní mládež a zpěváci. Zpěváci se zastaví uvnitř kostela u dveří a kostelník zavře dveře. Duchovenstvo s ministranty a lid zůstanou venku přede dveřmi. Kněz zazpívá střídavě se zpěváky chvalozpěv. Potom zatluče kněz ramenem kříže na dveře, kostelník je otevře a ostatní průvod vejde do chrámu. Kněz odejde do sakristie, nosiči postaví kříž a korouhve na příslušná místa. Lid však zůstane v kostele. Ihned potom začne mše sv., při níž se zpívají pašije podle sepsání sv. Matouše. Zpívají-li pašije jáhnové, drží celebrant po celou dobu pašijového zpěvu v ruce ratolest. Zpívají-li pašije zpěváci na kůru, drží ratolesti u oltáře všichni přísluhující, celebrant však ji bere jen při čtení evangelia. Po mši sv. není požehnání.

V pondělí a v úterý po Květné neděli se slouží mše sv. ve fialové barvě. V úterý se čtou pašije podle sepsání sv. Marka, ve středu podle sepsání sv. Lukáše.

Ve středu se konávají ve větších kostelích v podvečer temné hodinky. Kostelník připraví trojhranný svícen, postaví jej uprostřed presbytáře a na svícen zabodne 14 svíček ze surového vosku. Uprostřed je větší svíce bílá. Na oltář dá šest svící také ze surového vosku. Všechny svíčky se rozsvítí. Kostelník se postaví se zhasinadlem poblíž trojhranu a po každém žalmu zhasne jednu svíčku, počínaje nejdolejší svíčkou vlevo. Nakonec hoří jen bílá svíce uprostřed. Po chvalozpěvu »Benedictus« odnese kostelník hořící svíci za oltář. Po ukončení hodinek se dá znamení klapčkou a hořící svíce se postaví opět na trojhran. Kostelník si napřed domluví s knězem znamení, aby věděl, kdy má svíčky zhasínat. Po ukončení hodinek odstraní kostelník trojhran, s oltáře sejme svíčky a nasadí normální svíčky bílé. Kříž na hlavním oltáři se zahalí rouškou bílou místo dosavadní fialové. Oltář se lehce ozdobí, zavěsí se bílé antependium, dá přehoz přes pultík a upraví kredenční stolek. Vedle zvonku se položí klapačka. Vedle hlavního oltáře nebo v některé kapli se upraví oltář, který má sva-

tostánek. Tento oltář se ozdobí květinami a na oltář se postaví šest svícňů se svícemi, kříž se zahalí bílou rouškou, ale je možno ponechat i také roušku fialovou. Na tomto oltáři nemají být relikviáře. Na jeho stupně se položí koberec a s oltáře se odstraní mešní tabulky. Svatostánek se otevře a rozloží se v něm čistý korporál. To učiní kněz. Na oltář se položí bursa s korporálem. Tomuto oltáři se říká Getsemanská zahrada.

Zelený čtvrtek. V sakristii si kostelník nachystá lepší bílá mešní roucha, bude-li asistence, také dalmatiky. Připraví se ještě jeden kalich s patenou a pallou a rouškou na jeho zahalení. Tento kalich se postaví na oltářní kredenc v presbytáři mezi dva svícny se svícemi. Není-li asistence, postaví se tento kalich na evangelní straně oltáře blíže k svatostánku. Poblíž oltáře se připraví baldachýn a kostelník si zajistí nosiče. Rozdělá se oheň do dvou kadidelnic. Připraví se bílý pluviál a tři velké hostie na kalich ke mši sv. Do kropenky dá kostelník místo kropáče svazek kočiček, které byly posvěceny na Květnou neděli. Na oltáři se rozsvítí šest svící a také svíčky na oltářní kredenci. V tento den se slouží jediná mše sv., i když je u kostela více kněží. Mše sv. bývá zpravidla zpívaná nebo slavná. Oltář se okuřuje. Při »Gloria« se slavně vyzvání na věži, zvoní se oltářními zvonky i zvonkem u sakristie. Po »Gloria« odstraní kostelník od oltáře zvonky a šňůru od zvonku u sakristie kostelník uváže, aby se jí nemohlo použít. Při evangeliu, je-li asistence, se nedrží svíce. Místo zvonku se užívá klapaček. Po přijímání kněze bývá společně sv. přijímání věřících. Po sv. přijímání rozsvítí kněz svíčky na oltáři »Getsemanská zahrada«. Na tento oltář nebo před ním se připraví lampa pro věčné světlo. Jakmile dočetl celebrant poslední evangelium, přinese kostelník k oltáři bílý pluviál, kadidelnice a velum. U oltáře odloží celebrant ornát a manipul, oblékne si pluviál a nasype kadidlo na oheň obou kadidelnic. To učiní ovšem jen tehdy, je-li postaráno o dva asistenty nebo schopné thuriferáře, kteří budou při průvodu okuřovat Nejsvětější svátost. Jinak stačí jen jedna kadidelnice a pak kostelník okuřuje sám v průvodu Nejsvětější svátost. Když celebrant okouřil Nejsvětější svátost uloženou v kalichu, vloží mu kostelník na

ramena velum a kněz jde pro kalich. Zatím se seřadí průvod. V jeho čele nese ministrant křížek a nosiči se postaví s baldachýnem před oltář tak, aby kněz mohl ihned pod něj vejít. Při průvodu klepají ministranti klapačkami. Průvod jde kostelem k oltáři Getsemanské zahrady a Nejsvětější svátost se okouřuje tak, jak bylo stručně vylíčeno. V Getsemanské zahradě postaví kněz kalich na oltář, sejde k dolnímu stupni, kostelník sejme s jeho ramenou velum a ihned je složí. Kněz okouří kalich a uloží jej s Nejsvětější svátostí do svatostánku. Průvod se pak vrací k hlavnímu oltáři, kněz ovšem již nejde pod baldachýnem, ani není okouřován. Nosiči baldachýnu krácejí s kostelníkem za knězem. U hlavního oltáře kněz napřed poklekne, ostatní asistence také klekne a zůstane klečet. Celebrant vstane, vyjme ze svatostánku Nejsvětější svátost oltářní, okouří ji, vezme velum a jde v témž pořádku jako při prvním průvodu znova do Getsemanské zahrady. Tam se uloží za stejných poct Nejsvětější svátost do svatostánku. V tu chvíli rozsvítí kostelník světlo věčné lampy u Getsemanské zahrady. Kněz potom odejde po krátké modlitbě do sakristie. U hlavního oltáře se nekleká, nýbrž všichni se jen ukloní před křížem. Kostelník zhasne světlo ve věčné lampě u hlavního oltáře. V Getsemanské zahradě hoří svíce po celý den, i když je kostel zavřen. U tohoto oltáře má klečeti stále jeden ministrant v adoraci. Ministranti se střídají. U Getsemanské zahrady se kleká na obě kolena. Když kostelník zhasl světlo ve věčné lampě před hlavním oltářem, zhasne též všechna světla na tomto oltáři. Kněz odloží v sakristii pluviál a štolu, vezme si fialovou štolu, odejde s ministrantem k oltáři a modle se snímá s oltáře plátna, při čemž mu posluhuje kostelník. Když snal plátna, omývá kněz oltářní desku svěcenou vodou a svěcenými ratoolestmi z Květné neděle. Totéž vykoná u všech ostatních oltářů kromě oltáře v Getsemanské zahradě. Oltáře zůstanou obnaženy až do Bílé soboty. Po odhalení oltářů se odstraní bílá rouška s kříže hlavního oltáře a kříž se zahalí zase fialovou rouškou. Na hlavním oltáři zůstane svatostánek otevřen. Po ukončení obřadů a uložení rouch v sakristii odnese kostelník na faru všechny bohoslužebné nádoby a tam je kněz vyčistí, také nádoby se sv. oleji.

V poledne se již nezvoní, ani večer klekání, nýbrž nahrazuje se klapáním klapaček a řehtáním řehtaček. Konají-li se v podvečer temné hodinky, upraví se vše tak jako ve středu, jenom hlavní oltář zůstane obnažen. Večer bývá v Getsemanské zahradě pobožnost. Kněz se obléká v rochetu, štolu a bílý pluviál. Kadidla není třeba, neboť se Nejsvětější svátost nevystavuje. Po pobožnosti se zhasnou svíce a kostel se uzavře.

Boží hrob se upravuje zpravidla u některého postranního oltáře, nejlépe blízko vchodu do kostela. Boží hrob musí být důstojný a vkusný. Na oltáři musí být trůn pro Nejsvětější svátost oltářní a nejméně dvanáct svící, které hoří od chvíle, kdy je přinesena a vystavena Nejsvětější svátost, to jest od Velkého pátku až do Vzkříšení. V noci z pátku na sobotu se světla zhasínají, a to po večerní velkopáteční pobožnosti, konané u Božího hrobu. Nedávejte kolem Nejsvětější svátosti elektrické žárovky. Lépe jest osvětliti sám oltář a Nejsvětější svátost ozářiti reflektory. Na Boží hrob se dává hodně rostlých květin v květináčích. Ve spodní části oltáře se upraví místo pro mrtvé tělo Kristovo. Tělo se zahaluje bílým průsvitným závojem. Tlumená světla a květiny zvýší dojem. Kolem Božího hrobu se postaví větší stromky (bobky), doporučuje se hodně zeleně. Na stupně oltáře se natáhne koberec, také před oltář. Na podstavec trůnu na oltáři a ve svatostánku tohoto oltáře se rozestře čistý korporál. Někde se přenáší Nejsvětější svátost večer do Getsemanské zahrady. Na oltář se postaví bílá bursa s korporálem. Před oltář se dá klekátko a doporučuje se postaviti před oltář mřížku.

Velký pátek. Je to den největšího smutku věřícího lidu, neboť Kristus Pán skonal na kříži přehořkou smrtí. Ráno se nezvoní klekání, nýbrž klepe se klapačkami nebo řehtá řehtačkami. Hlavní oltář zůstane obnažen, nezavěšuje se na něj antependium. Na oltář se postaví šest svící ze surového vosku. Oltářní kříž je zakryt fialovou nebo černou rouškou. Na oltářní stůl (mensu) se postaví ještě jeden kříž, zahalený fialovou nebo černou rouškou a opře se o svatostánek. Oltářní stupně se nepokrývají kobercem, ale rozloží se tam tolik polštářků, kolik bude u oltáře

kněží. Bude-li asistence, postaví kostelník do presbytáře vysoký pultík. Kredenční stolec stojí na evangelní straně, položí se na něj bílá mapa (oltářní plátno), černá bursa s korporálem, purifikatorium, konvičky s vínem a vodou, ručníček-lavabo, pultík s misálem, monstrance a bílý průsvitný závoj na monstranci. V presbytáři, nejlépe v jeho středu před mřížkou, jejíž dvířka jsou otevřena, rozestře se fialové sukno a na ně se dá polštářek. Na polštářek se totiž položí k uctívání kříž, až bude odhalen.

V Getsemanské zahradě se rozsvítí svíčky, jakmile se otevře kostel. Poblíž tohoto oltáře se postaví baldachýn. Nosiči musí být připraveni. Vedle Božího hrobu se postaví asi dvě stolice, potažené černým sukrem, a i tam se dá polštářek, na němž bude položen kříž k uctívání Kristových ran. V Getsemanské zahradě hned od rána adorují ministranti. Jest tam připraveno velum, dva svícny a klapáčky. Na hlavním oltáři se nerozsvěcují svíčky. V sakristii se uchystá černý ornát, a je-li asistence, též dalmatiky a kromě toho černý pluviál.

Velkopáteční obřady. Kněz se obléká k oltáři v černé mešní roucho jako při zádušní mši sv. Asistence se obléká do černých dalmatik. Ministranti jsou v černých komžích. Když jde kněz k oltáři, nedává se zvonem znamení. U oltáře kněží padnou na tvář na oltářní stupně a chvíli rozjímají o utrpení Páně. Když kněz povstane, vezme kostelník s určeným ministrantem s kredence mapu (oltářní plátno), která je přeložena po délce na půl, a položí ji na oltář tak, aby přední polovice oltářní mensy zůstala nezakryta. Potom postaví na epištolní straně oltáře pultík s misálem. Kněz přečte z misálu dvě proroctví. Na kůru se zpívají pašije podle sepsání sv. Jana a po nich se kněz modlí za všechny stavy. Když dokončil modlitby, odloží ornát. Při tom mu pomáhá kostelník. Ornát zůstane u oltáře. Kněz vezme kříž postavený na oltáři, odhaluje jej a zpívá: »Ejhle, dřevo kříže, na němž pněla spása světa«. Když je kříž úplně odhalen, odnese kněz kříž na připravené místo v presbytáři (má odložit i také obuv), položí kříž a uctí jej políbením. Po něm tak učiní asistující kněží a ministranti, naposledy kostelník. Potom bývá kázání. Zatím kostelník sejme roušky se všech křížů v kostele. Po

této práci si připraví oheň do kadidelnice, je-li asistence, do dvou kadidelnic. Po kázání se zakryje plátnem celá plocha oltáře, rozsvítí se svíce na oltáři a všechny svíce v Božím hrobě. V Božím hrobě se rozsvítí vůbec všechna světla. Kněz nebo asistující kněz připraví na oltář korpórál, purifikatorium a monstranci, bursu postaví na evangelní straně. Kostelník přenesੇ misál na evangelní stranu a postaví jej blíže k svatostánku. Po kázání, (nebylo-li kázání, tedy hned po uctívání sv. kříže) oblékne celebrant opět manipul a ornát a jde s přísluhujícími k oltáři v Getsemanské zahradě, vyjme zde ze svatostánku kalich se sv. hostiemi a okouří jej. Kadidelnice nesou asistující, nejsou-li asistující, nese jedinou kadidelnici kostelník. Potom vloží kostelník na celebranta velum a ihned se seřadí k průvodu. V čele je nesen nezahalený kříž, ministranti dávají znamení klapačkami, asistující nebo kostelník okouřuje Nejsvětější svátost, kterou nese kněz pod baldachýnem. Průvod jde k hlavnímu oltáři. Tam kněz okouří nejprve kalich, když před tím kostelník sňal s kněze velum. Potom celebrant slouží mši sv. darů předposvěcených. Kněz sejme s kalicha roušku, položí sv. hostie u kalichu, nalije do něho víno a vodu, nasype kadidlo do kadidelnice a okouřuje Nejsvětější svátost. Kněz se neokuřuje. Ihned potom si kněz omývá ruce na epištolní straně oltáře dole pod stupni. Odejde do středu oltáře a zazpívá »Pater noster« a modlitbu »Libera«. Potom pozvedne jednou rukou sv. hostii a ministrant dává klapačkou znamení jako při pozdvihování. Sv. hostie se však neokuřuje. Po modlitbě kněz poklekne a vezme sv. hostii jako při přijímání při mši sv. a recituje: »Domine, non sum dignus«. Při tom ministranti dávají znamení klapačkou. Potom kněz přijme sv. hostii a z kalicha směs vína a vody. Třetí sv. hostii vloží kněz do monstrance, vyčistí kalich a odloží ornát. Oblékne se do černého pluvíálu, který zatím přinese kostelník ze sakristie. Po celý tento obřad je kostelník u oltáře s kadidelnicí, je-li asistence, s dvěma kadidelnicemi; když ovšem odejde do sakristie pro pluvíál, odevzdá kadidelnici nebo kadidelnice ministrantům. Kněz okouří Nejsvětější svátost, kostelník vloží na jeho ramena velum a opět se seřadí k průvodu. V čele je nesen kříž. Kněz nese monstranci

pod baldachýnem. Při průvodu okouřují monstranci asistenti nebo kostelník a ministranti dávají znamení klapačkami. V Božím hrobě se vystaví Nejsvětější svátost po okouření na trůn. Kostelník sejme s celebranta velum a přislouhuje při okouřování. Je-li potřebí, přistaví kostelník schůdky. Když je Nejsvětější svátost vystavena na trůně, kněz znova ji okouří a průvod se vrátí do sakristie. Baldachýn se postaví v kostele u Getsemanské zahrady. Kostelník zhasne svíce na hlavním oltáři a v Getsemanské zahradě, kde již přestává ministrantská adorace; od té chvíle se adoruje v Božím hrobě. Zde také musí hořet věčná lampa. S hlavního oltáře se odstraní mapa a odnesou se svícny. Během dne se svícny vyčistí.

Jde-li kostelník kolem Božího hrobu, kleká na obě kolena, u Getsemanské zahrady se nyní kleká pouze na jedno koleno. V poledne se nezvoní.

Konají-li se odpoledne temné hodinky, připraví se vše jako na Zelený čtvrtek.

Na Velký pátek odpoledne bývá křížová cesta, ovšem bez požehnání. Večer bývá u Božího hrobu pobožnost, po níž ukládá kněz Nejsvětější svátost do svatostánku. Přenášeli-li se Nejsvětější svátost do Getsemanské zahrady, nutno tam včas rozsvítit svíce na oltáři, přichystati si kadidelnici a obstarati včas nosiče baldachýnu. Průvod jde v takovém pořádku jako při ranním přenášení Nejsvětější svátosti do Božího hrobu. Zůstává-li Nejsvětější svátost v Božím hrobě, nepřipravuje se ani baldachýn ani velum a také není třeba klapaček. Kostelník ovšem přinese kadidelnici, aby mohla být monstrance před uložením okouřena. Po pobožnosti u Božího hrobu se zhasnou svíce a všechna světla kromě věčné lampy. Klekání se nezvoní, nýbrž se dává znamení jen řehtačkami a klapačkami. Kostelník prohlédne u Božího hrobu svíce a vymění je, je-li toho třeba.

B í l á s o b o t a. Klekání se ráno nezvoní, nýbrž dává se znamení řehtačkami a klapačkami. Hlavní oltář se pokryje třemi plátny, jak jest předepsáno pro mši sv. Kostelník použije těch pláten, která byla snata na Zelený čtvrtek. Na oltář se dá šest svící. Na evangelní straně vedle oltáře

se postaví veliký svícen s velikonoční svící-paškálem, zatím bez zrn. Na oltářní stupně se připraví zvonky. Do věčné lampy se nalije olej, ale věčná lampa se nezapálí. V presbytáři se postaví vysoký pult a položí se naň misál. Také na oltář se dá pultík. Zavěsí se fialové antependium. Na oltář se nedávají květiny. Na kredenční stolec se postaví dva svícny se svícemi a připraví se tam fialový ornát a manipul.

Z křtitelnice se vylije voda do sakraria, mísa se vyčistí a do polovice se naplní čistou vodou. Křtitelnice se naplňuje jen do poloviny, poněvadž se tento obřad opakuje před svatodušními svátky. Stojí-li křtitelnice blízko oltáře, postaví se na oltář skříňka se sv. oleji, dva podnosy, dva ručníčky a na podnos se položí chomáčky vaty a dvě lžičky. Není-li křtitelnice blízko oltáře, postaví se vedle ní stolec pokrytý bílým plátnem a všechny vyjmenované věci se položí na tento stolec.

U hlavního vchodu do kostela se na menší stolec položí bílá dalmatika, manipul a štola. Před kostelem se postaví hranička dříví dobře vyschlého a do hraničky se vloží dřevitá vlna. V sakristii přichystá kostelník fialovou štolu, fialový pluviál, triangl, na podnos se dají staré zbylé sv. oleje a chomáčky vaty, kterých se používalo ve styku se sv. oleji. Kromě toho se přichystá lucerna se svíčkou, ovšem nerozsvícenou, další podnos se zrny pro paškál, prázdná kadidelnice, kropenka se svččenou vodou, křesadlo, loďka s kadidlem a kříž k průvodu. Je-li asistence, je nutno pro asistenci přichystat dalmatiku, humerály, alby a cingula, pro jáhna také fialovou štolu. V určenou dobu, zpravidla mezi šestou a sedmou hodinou ranní, se rozsvítí v Božím hrobě svíce a všechna světla. Kněz ihned vystavuje na trůn Nejsvětější svátost oltářní. Je-li uložena v Getsemanské zahradě, rozsvítí kostelník i tam světla. Kněz se oblékne v rochetu a bílou štolu; k oltáři ho doprovází kostelník s kadidelnicí a ministrant s klapačkou. Kněz vyjme Nejsvětější svátost ze svatostánku, okouří ji, kostelník naň vloží velum. Potom se přenese Nejsvětější svátost do Božího hrobu. Při průvodu se Nejsvětější svátost okouřuje, rovněž u Božího hrobu před vystavením. Je-li však Nejsvětější svátost uložena v Božím hrobě, není tře-

ba vela, nýbrž jen kadidelnice. Kostelník si rozdělá oheň pro tuto službu v druhé kadidelnici. Když je Nejsvětější svátost vystavena, začíná ihned adorace ministrantů. Po celý den se ministranti střídají, a proto je potřeba, aby s nimi dobu střídání kostelník napřed vyjednal.

Obřady na Bílou sobotu. V sakristii si celebrant oblékne humerál, albu, cingulum, štolu a fialový pluviál. Je-li asistence, obléknou si přísluhující kněží fialové dalmatiky a jáhen také štolu. Ministranti mají fialové komže. Ihned se seřadí průvod, v jehož čele je nesen kříž. Jeden ministrant nese na podnose kadidlová zrna, druhý nese tácek se starými sv. oleji a s chomáčky použité vaty, jiní ministranti nesou triangl, lucernu se svíčkou a misál. Potom jde celebrant s asistenty. Kostelník si přichystá delší kleště, jimiž sebere žhavé oharky z hranice a vloží je do kadidelnice. Průvod jde kostelem okolo hlavního oltáře, před nímž se všichni ukloní, kolem Božího hrobu, před nímž se kleká na obě kolena a všichni se ukloní. Průvod vyjde před kostel ke hranici, kde se bude svítit nový oheň. Ministrant s křížkem se postaví proti knězi a ministrant s kadidlovými zrny po pravé ruce celebrujícího kněze. Kněz položí na hranici staré oleje a chomáčky vaty a kostelník vykřeše z křesadla jiskru. Nemá se zapalovat zápalkou. Když hranice hoří, modlí se kněz tři modlitby nad ohněm, potom vyndá kostelník kleštěmi z ohně několik žhavých oharků a vloží je do kadidelnice. Celebrant nasype kadidlo, pokropí oheň svěcenou vodou a okouří jej. Kostelník zapálí od posvěceného ohně svíčku, kterou má připravenou v lucerně. Musí dát pozor, aby svíčka nezhasla. Když dohoří hranice, rozhrabe kostelník oharky a ulije je vodou. Od žhavých oharků v kadidelnici je možno již rozpálit další dřevěné uhlí nebo černá kolečka. U hranice spoluúčinkují zpěváci. Potom se opět seřadí průvod, v jeho čele zase je nesen kříž, průvod vejde hlavním vchodem do kostela, u vchodu odloží kněz fialový pluviál a fialovou štolu, oblékne si bílý manipul, bílou štolu a dalmatiku. Je-li asistent, oblékne si asistent bílý manipul, bílou štolu a dalmatiku a celebrant zůstane v pluviálu. Kněz oděný v bílou dalmatiku vezme triangl, zatím co bylo nasypáno kadidlo na oheň. Potom vejde průvod do kostela. Hned pod kůrem

u chrámových dveří se průvod zastaví a kněz zapálí od svíčky v lucerně jednu svíčku na trianglu a zpívá »Lumen Christi«, pokleká na jedno koleno a s ním celý průvod. Zpěváci odpovídají »Deo gratias«. Totéž se opakuje uprostřed kostela a potom u hlavního oltáře. V presbytáři vezme jeden z asistujících kněží nebo starší ministrant ze svícnu velikonoční svíci-paškál a postaví se spolu s ostatními přísluhujícími po levé straně kněze. Kněz nebo jáhen se pomodlí modlitbu před chvalozpěvem »Exultet«, postaví se k pultíku na epištolní straně dole, okouří knihu a zazpívá »Exultet«. To je chvalozpěv, vyjadřující radost nad zmrtvýchvstáním Páně. Asistence je takto seskupena: po pravé straně kněze stojí ministrant s křížkem a vedle něho kostelník s kadidelnicí, na druhé straně stojí ministrant s trianglem, jiný ministrant se zrny a třetí s paškálem. Všichni tvoří polokruh, aby byli po ruce zpívajícímu knězi. Kněz učiní při zpěvu chvalozpěvu »Exultet« několikrát přestávku. V první přestávce zasadí pět kadidlových zrn do paškálu, v druhé rozsvítí od trianglu paškál a ve třetí přestávce rozžehne kostelník od paškálu věčnou lampu. Od věčné lampy potom rozsvítí kostelník další světla v kostele, nikoliv však na oltáři. Když se dozpívá »Exultet«, odloží kněz bílou dalmatiku, oblékne si fialovou štolu, fialový manipul a fialový ornát. Je-li asistence, odloží celebrující kněz fialový pluvíál a oblékne si fialový ornát a fialovou štolu. Triangl se postaví na epištolní stranu oltáře, paškál stojí na velkém svícnu na evangelní straně. Kostelník odnese kadidelnice do sakristie.

Nyní se začne obřad svěcení křestní vody. Čte se dvanáct proroctví. To trvá dosti dlouho, a proto má kostelník kdy, aby si připravil v sakristii bílý ornát, a to ten, který byl na Zelený čtvrtek, a je-li asistence, přichystá také dalmatiky. K oltáři dá konvičky, lavabo a připraví si bílé antependium na hlavní oltář. Ke křtitelnici dá prázdný džbánek, prázdnou kropenku a kropáč. Potom sleduje pozorně obřad u oltáře. Při posledním proroctví odejde k oltáři a pomůže celebrantovi odložit ornát a manipul. Kněz si oblékne zase fialový pluvíál. Proto se pluvíál po celý obřad ponechává u oltáře, přeložen přes lavici. Celebrant se pomodlí ještě jednu modlitbu. Zatím se seřadí průvod

ke křtitelnici. Vpředu nese ministrant kříž, po jeho stranách se nesou dvě rozžaté svíce, jiný ministrant nese paškál. U křtitelnice kněz zazpívá chvalozpěv, rozděljuje vodu v podobě kříže, plochou dlaní se dotkne vody, vylévá ji na čtyři světové strany, dýchá zase v podobě kříže na vodu a třikrát do ní položí paškál. Zatím co se koná tento obřad, zavěsí kostelník na hlavní oltář bílé antependium, upraví oltářní tabulky, ozdobí oltář květinami a natáhne prostřední koberec. Na stupně oltáře položí tolik polštářů, kolik je kněží, avšak svíčky na oltáři nerozsvítí. Když kněz dozpíval chvalozpěv, naliže kostelník z křtitelnice posvěcenou vodu do kropenky a kněz jí pokropí lid. Potom kostelník nabere vodu do džbánku a naliže ji do kropenek u vchodu. Z těchto kropenek ovšem napřed odstranil starou vodu. Vodu, která zbude ve džbánku, uschová na příští den. Potom vlije kněz do vody olej křtěnců, křížmo a směs obou. K tomu používá lžíce. Tím je obřad ukončen, průvod odejde k oltáři a kostelník zavře křtitelnici. U oltáře nasadí ministrant paškál na stojan a zpívají se litanie ke všem svatým. V menších kostelích zpívá litanie kněz, varhaník odpovídá. Zpívají-li se litanie na kůru, položí se kněz u oltáře na tvář a s ním ovšem celá asistence a setrvává v modlitbě až do prosby „Peccatores“. Recituje-li litanie kněz a varhaník odpovídá, odloží kněz pluviál a u oltáře klečí až do konce litaní ke slovu „Kyrie eleison“. Také ministranti klečí. Potom všichni odejdou do sakristie, kněz se převlékne do bílého ornátu, asistenti do bílých da'matik, také ministranti se převléknou. Kostelník rozsvítí na oltáři od paškálu svíčky.

Když jdou kněží k oltáři, ještě se nezvoní na zvonek u sakristie. Slouží se slavná mše sv. Při „Gloria“ se zvoní všemi zvony na věži i v kostele jako na Zelený čtvrtek. Klapačky odnese kostelník do sakristie a odstraní s oltářních obrazů fialové roušky, je-li to možné. Při evangeliu se nedrží svíce. Po přijímání kněze následují nešpory. Při zpěvu „Magnificat“ kostelník přijde k oltáři s hořící kadidelnicí, aby kněz okouřil oltář. Není-li asistence, oltář se neokuřuje. Po mši sv. není modlení ani požehnání, nýbrž hned po posledním evangeliu odejde kněz nebo kněží do sakristie. Odloží manipul a ornát, ponechá si jen štolu.

Kněz nebo kněží jdou s ministranty do Getsemanské zahrady. Kostelník nese velum a hořící kadidelnici. V Getsemanské zahradě se rozsvítí všechny svíce, kněz vyjme Nejsvětější svátost, okouří ji, vezme velum a přenesení Nejsvětější svátost do svatostánku na hlavním oltáři. Cestou okouří kostelník Nejsvětější svátost. Ministranti nesou dvě hořící svíce a dávají zvonky znamení lidu. Když je uložena Nejsvětější svátost ve svatostánku, bývá sv. přijímání věřících podle dispozic duchovního správce.

Kostelník zhasne svíce v Getsemanské zahradě a na hlavním oltáři. V sakristii uloží všechna roucha a potom odstraní všechny fialové roušky s obrazů a soch na všech oltářích, pokud tak již nečinil při mši sv.

Po této práci připraví hlavní oltář na slavnost vzkříšení. Na hlavní oltář i na oltáře vedlejší dá čistá oltářní plátna (mapy), na hlavní oltář zavěsí nejlepší bílé antependium a také na kazatelnu dá závěs. S hlavního oltáře odstraní mešní tabulky a nasadí na svícny velké nové svíce. Hlavní oltář ozdobí hojně květinami. Na evangelní straně se ponechá volné místo pro sošku „Vzkříšení“, která se tam postaví večer. Velikonoční svíce - paškál zůstane u oltáře, ale odnese se triangl. V poledne se zvoní velkým zvonem. Na všechny žerdě se nasadí korouhve. Přichystají se nejlepší roucha — bílý pluviál, dalmatiky a alby, pro celebrujícího kněze nejlepší rocheta. Kostelník si zajistí včas nosiče baldachýnu a korouhvi pro večer.

Zatím je u oltáře Božího hrobu stálá adorace ministrantů. Kostelník po celý den pozoruje, zdali u Božího hrobu hoří všechny svíčky. Položí k Božímu hrobu oltářní zvonky, nejlépe dvoje. Poněvadž průvod večer jde z kostela, doporučuje se nedávati dlouhé alby, aby se neznečistily.

„Vzkříšení.“ Vzkříšení se slaví ve večerních hodinách. V kostele se rozsvítí všechna světla na lustrech. Nejde-li průvod z kostela, nýbrž koná-li se jen uvnitř kostela, rozsvítí se také všechny svíce na všech oltářích i na hlavním oltáři ihned. Jde-li průvod z kostela, rozsvítí se svíce teprve před návratem průvodu do kostela. Před slavností

se slavně vyzvání všemi zvony. V sakristii se přichystá oheň do dvou kadidelnic. Není-li asistence, zaučí kostelník dva ministranty v okouřování, aby byl sám volný pro všechny práce při slavnosti. V čele průvodu nese ministrant kříž. Korouhve se u školních dětí nesou bílé, u mužů červené, u žen fialové. Jiný ministrant nese sošku vzkříšeného Krista, další loďku s kadidlem, ze které při průvodu přidává kadidlo do kadidelnic. Další dva ministranti zvoní při průvodu zvonky, které byly přichystány u Božího hrobu. Velmi pěkně působí také světla pochodní nebo světla v lucernách nesená po stranách monstrance.

Když se kněží obléknou, seřadí se průvod a jde k Božímu hrobu. Zvonkem u sakristie se dá třikrát znamení, že se slavnost počíná. Kostelník jde za knězem a nese v ruce velum. Po úvodních modlitbách v Božím hrobě sejme celebrant Nejsvětější svátost s trůnu (kostelník přichystá schůdky), okouří ji a zazpívá „Vstalť jest této chvíle!“. Ministranti začnou zvonit, na varhany se slavnostně vyhrává a kněz s velem na ramenou vejde pod baldachýn. Poněvadž bývá průvod veliký, seřadí se před kostelem, kam se napřed postaví ministrant s křížkem a nosiči s korouhvemi.

Průvod bývá takto uspořádán: napřed kříž, potom školní mládež, bílé korouhve, dospívající mládež, spolky, hudba, zpěváci, ministrant se soškou vzkříšeného Krista, ministrant s paškálem, světloňosi, ministranti se zvonky, loďkou a kadidelnicí, asistující a celebrant. Na věži se po celou dobu průvodu slavnostně vyzvání všemi zvony.

Než se průvod vrátí, zařídí kostelník toto:

1. z Božího hrobu odstraní mrtvé tělo Kristovo. Hrob zůstane prázdný. Aby však Boží hrob důstojně vypadal, nezhášejí se světla, na oltáři však hoří jen šest svící;
 2. odnese květiny a stromky od Božího hrobu k hlavnímu oltáři. Uloží roušku s monstrance;
 3. přenese od Božího hrobu zbylé svícny na hlavní oltář, zhasne a odnese věčnou lampu (s Božího hrobu);
 4. kde to poměry dovolují, zařídí osvětlení věže a kostela.
- Zatím se průvod vrací do kostela. Kněz postaví Nejsvětější svátost na hlavní oltář, kostelník sejme s jeho

ramenou velum a kněz okouří monstranci. Nosiči zasadí korouhve na jejich místa u lavic, kříž však zůstane u hlavního oltáře. Baldachýn se odnese do sakristie. Po hymnech „Regina coeli“ a „Te Deum“, při němž se zvoní, následuje požehnání s Nejsvětější svátostí. Soška vzkríšeného Krista se postaví na evangelní stranu oltáře a paškál se nasadí na stojan.

Po požehnání zpívá lid a bývá zpíváno také Anděl Páně.

Pokud jde průvod mimo kostel, nemusí v kostele hořet všechna světla, ale když průvod vchází do kostela, má kostel zářit všemi světly.

V moravských farnostech je předepsán tento pořad: když přijdou kněží k Božímu hrobu a celebrant okouří monstranci, všichni vstanou a kněz zazpívá „Regina coeli“ a vykoná příslušné modlitby. Potom nasype kadidlo do kadidelnic, znovu okouří Nejsvětější svátost, oblékne si velum, sejme s monstrance roušku, vezme monstranci, obrátí se k lidu a zazpívá: „Vstalť jest této chvíle!“. Potom jde průvod. Po jeho návratu se zpívá Te Deum a následuje sv. požehnání. Po ukončení obřadu se někde přenáší ciborium. Tu platí stejný pořádek jako při obřadu po mši sv. na Bílou sobotu.

Večer se slavně vyzvání všemi zvony a také klekání se vyzvání velkým zvonem.

Kostelník vše v sakristii uklidí a připraví roucha na druhý den.

Boží hod velikonoční je největší svátek v roce. Kostelník připraví nejlepší bílá liturgická roucha. Naprosto čisté alby pro kněze, pro ministranty čisté rochety. Slouží se slavná velká mše sv. s asistencí. Před mší „Vidi aquam“. Na Boží hod se kropí lid vodou, kterou si kostelník odlil do džbánu při svěcení vody na Bílou sobotu. Paškál se rozsvěcuje pouze při mši sv. a při nešporách. Tak se děje až do svátku Nanebevstoupení Páně. Upozorňuje se, že se paškál nikdy nerozsvěcuje, slouží-li se mše sv. v barvě černé nebo fialové.

Na Boží hod velikonoční se někde žehnají vejce, bochníčky a maso. Pokrmy se rozloží na stole u oltáře a kněz

je požehná po mši sv., když napřed v sakristii odložil ornát a manipul. Při tomto obřadu se neokuřuje.

K odpolední pobožnosti se obléká nejlepší bílý pluviál a nejlepší bílé dalmatiky, je-li asistence. Hoří zase všechny svíce a světla. Boží hrob zůstává prázdný, ale neosvětluje se, ale také se ještě neodklízí.

V e l i k o n o č n í p o n d ě l í. Liturgická barva bílá. Možno použití týchž rouch jako na Boží hod. Má-li však kostel větší výběr rouch, dají se druhá nejlepší bílá roucha. Boží hrob je zase prázdný, neosvětluje se a také se ještě neodklízí.

Po celou oktávu Božího hodu velikonočního zůstává oltář stejně ozdoben. Jen se nahradí antependium a přehoz přes pultík jinými rouchy, ovšem bílými. Po celý oktáv je liturgická barva bílá. Nemají se sloužit mše sv. ani za snoubence, ani za zemřelé. Requiem se ovšem sloužívají, a to buď v den pohřbu nebo druhý den (všední). Po mši sv. se čte každý den evangelium, proto nesmí zapomenout kostelník na perikopy. Boží hrob se uklidí v úterý ráno po mši sv. Všechna roucha a plátna, kterých se používá k Božímu hrobu, se uschovají do krabic a skříní, aby tato roucha zůstala pohromadě.

N e d ě l e b í l á — **P r o v o d n í** zakončuje oktáv. Liturgická barva bílá. Na mši sv. se sezvání větším zvonem než na mše v obyčejné neděle. Po celý oktáv se zvoní klekání velkým zvonem.

V z p o m í n k o v ý d e n na politické vězně z druhé světové války připadá na den 11. dubna. Poněvadž mezi těmito politickými vězni bylo i mnoho našich kněží — vlastenců, z nichž četní byli umučeni v koncentračních táborech, vzpomíná se jich při mši sv. Kostelník to kněži včas připomene.

D r u h á a ŝ p á t á n e d ě l e po velikonocích. Liturgická barva vřdycky bílá, nepřipadne-li na některou z nich větší svátek, na př. sv. Vojtěcha (v Čechách), sv. Marka, sv. Filipa a Jakuba, Nalezení sv. Kříže a sv. Jana Nepomuckého, kdy je barva červená. To se kostelník doví z direktáře.

Křížové dny — svátek sv. Marka. V pondělí, v úterý a ve středu po V. neděli velikonoční připadají křížové dny. Jsou to prosebné dny za zemskou úrodu. Jedna mše sv. se vždycky slouží ve fialové barvě, zpívají-li se při průvodu podle předpisu litanie. Jinak je mše sv. v barvě bílé nebo podle direktáře. Jde-li průvod do polí, odkládá kněz ornát a manipul a oblékne si rochetu, fialovou štolu a fialový pluviál. Ministrant nese kropenku, není však třeba nosit sošku vzkríšeného Krista ani paškál. V průvodu se nesou fialové korouhve. Průvod za zpěvu litaní ke všem svatým se zastavuje u čtyř zastavení, kde se konají modlitby za zachování zemské úrody. Nejde-li průvod do polí a koná se jen v kostele, jsou zastavení u čtyř oltářů, na nichž je nutno rozsvítit svíce. Průvod do polí končí zpravidla v některém filiálním kostele nebo v kapli, kde se zakončuje požehnáním.

Tato mše sv. i tento pořad je stejný po všechny tři dny i na den sv. Marka 25. dubna.

Svátek práce — 1. květen. Je to národní svátek všeho lidu. V kostele se sice nesvětí, ale pořad bohoslužeb se svátečně upraví. Zvoní se velkým zvonem, neboť „práce stvořena ku blahu lidstva jest“.

Májové pobožnosti. Po celý květen se konají buď každodenně nebo v neděli a ve svátek, po případě ve dny, které určí duchovní správce, v kostele májové pobožnosti. Mariánský oltář se ozdobí hojnými rostlými květy a světly. Také socha Panny Marie se ozdobí co nejskvostněji. Májové pobožnosti se konávají večer, před nimi bývá někde kázání. Rovněž se někde konává před pobožností májový průvod v kostele k mariánskému oltáři. U něho před pobožností a před litaními může mládež přednášet vhodné básně mariánského obsahu. Po litaních bývá u hlavního oltáře požehnání. Zpívají se mariánské písně.

Svátek sv. Jana Nepomuckého 16. května. Tento den se u nás světí slavně. Oltář i sochy sv. Jana se ozdobují červenými květy. Na oltář se dá červené antependium. Liturgická barva pro mši sv. je také červená. Případne-li tento svátek na všední den, jest dovoleno přenést jej na neděli. Jedna mše sv. se pak koná v červené

barvě a slouží se ke cti sv. Jana Nepomuckého. Poněvadž tento svátek připadá na dobu, kdy kvete šerfík, jest nejvhodnější ozdobou květinová výzdoba šerfíkem a k tomu světla v lampičkách.

Svátek matek se slaví v květnu. V ten den se vzdává úcta nejdražší bytosti na světě. Kostelník se jistě zavděčí věřícím, když zvláště pěkně vyzdobí oltář Panny Marie, Matky Boží milosti.

Na den 5. května připadá památný den pozdvižení československého lidu proti nacistickým okupantům. V ten den se vzpomíná všech padlých ve druhé světové válce, umučených hrdinů v koncentračních táborech a v nacistických žalářích a ovšem i našich československých hrdinů, kteří položili v době nacistické okupace a ve druhé světové válce život za svobodu vlasti. Za všechny padlé, zemřelé i umučené se kněz modlí po mši sv. Zvoní se velkým zvonem.

Den vítězství 9. května. Tohoto dne oslavujeme pád nacismu, vzkříšení naší svobody a vítězství spojenců v čele s hrdinnou sovětskou armádou. Na kostele vyvěsíme prapor a oltáře krásně vyzdobíme. Zvoní se velkým zvonem.

Nanebevstoupení Páně připadá na čtvrtek, čtyřicátý den po zmrtvýchvstání Páně. Mše sv. se slouží v bílé barvě. Kostelník připraví nejlepší roucha. Po přečtení evangelia odnese kostelník za oltář hořící paškál a tam jej zhasne. Je-li mše sv. zpívaná, kostelník paškál zhasne, avšak neodnáší. Učiní tak teprve po mši sv. a odnese zároveň s oltáře sošku vzkříšeného Krista. Na den Nanebevstoupení Páně se klekání zvoní velkým zvonem a v předvečer se slavnostně vyzvání.

Kde se koná pobožnost k Duchu sv., přinese kostelník k oltáři příslušnou modlitební knihu.

Poslední neděle po velikonocích. Mše sv. se slouží v barvě bílé, nepřipadne-li jiný větší svátek, kdy by byla předepsána jiná liturgická barva.

Svatodušní doba.

V sobotu ráno před Božím hodem svatodušním před mši sv. se světi voda jako na Bílou sobotu. Kostelník vylije

starou vodu do sakraria a přichystá vše tak, jako učinil na Bílou sobotu. Ke stolku nebo k oltáři přistaví ještě stojan a paškál. Po zpívané mši sv. v červené barvě sejme kostelník s oltáře plátina a dá čistá. Ke mši sv. v tento den zavěsí kostelník červené antependium a pro kněze přichystá lepší roucha.

Večer — v předvečer Božího hodů svatodušního — se slavnostně vyzvání. Také klekání se zvoní velkým zvonem.

Pro Boží hod se vyzdobí oltář hojně květinami, pokud možná červenými, a také se ozdobí všechny vedlejší oltáře. Na oltářní stupně se položí pěkný koberec, na oltář se zavěsí nejlepší červené antependium a na pultíky se dají pěkné přehozy. Na svícny i na oltářní kredenc se nasadí nové svíce.

Boží hod svatodušní. Liturgická barva červená. Kostelník připraví nejlepší roucha této barvy, je-li asistence, také dalmatiky. Pro „Vidi aquam“ přichystá nejlepší pluvíál. Na oltáři hoří všechna světla při mši sv. a také při odpolední pobožnosti.

Pondělí svatodušní. Liturgická barva červená, pořad týž, jako na Boží hod. Oltář zůstane vyzdoben po celý oktáv, ve všední dny se však užívá rouch prostřední jakosti.

Nejsvětější Trojice. Tento svátek připadá na první neděli po sv. Duchu a platí liturgická barva bílá. Jinak není zvláštních předpisů.

V některých farnostech bývá v tuto neděli první sv. přijímání školní mládeže. Oltář se pěkně vyzdobí a zavěsí na něj bílé antependium. Jdou-li děti v průvodu do kostela, připraví se bílé korouhve a kříž, pro kněze bílý pluvíál. Při průvodu dětí do kostela se zvoní všemi zvony. Potom jest mše sv. Kostelník dbá, aby dospělí věřící šli k sv. přijímání až po dětech.

Boží tělo. Tento svátek připadá na čtvrtek, ale vlastní slavnost se konává teprve v neděli. I když se však koná slavnost až v neděli, vyzdobí se oltář již na čtvrtek a toho dne se slouží mše sv. v bílé barvě. Bývá výstava Nejsvětější svátosti. Na oltáři se upraví trůn a přichystají se schůdky. Užívá se nejlepších rouch.

Pro slavnostní průvod s Nejsvětější svátostí oltářní se vyzdobí kostel co nejlépe brízkami, které se rozestaví při lavicích a u oltářů. Oltáře se vyzdobí čerstvými květinami. Na všechny oltáře se dají bílá antipendia, dá se závěs také na kazatelnu a na oltářní stupně i do presbytáře se položí nejlepší koberce. Na všechny žerdě se nasadí korouhve. Kostelník si včas zajistí nosiče korouhví i baldachýnu. Baldachýn se postaví k hlavnímu oltáři a připraví se také dvoje zvonky pro ministranty. Na oltářní svíce se dávají věnečky. Kostelník ovšem nachystá věnečky pro všechny kněze, ministranty i zpěváky. Mše sv. se slouží v nejlepším bílém ornátě, pro asistenci se nachystají příslušné dalmatiky. Pro průvod připraví kostelník nejlepší bílý pluvíál a nejlepší velum, pro ministranty čisté rochety. Na kalich položí kostelník dvě hostie, na oltář se postaví monstrance, která je ozdobena velkým věnečkem a bílými květy. Jde-li průvod ven, postaví se venku na určených místech čtyři oltáře. Tyto oltáře však nemusí mítí troje plátna, ani mešní tabulky. Na každém oltáři však musí býti svícny se svíčkami a kříž. Jde-li průvod jen kostelem, jde ke čtyřem oltářům, které určí duchovní správce. Mše sv. jest slavná. Tedy je nutno přichystat kadidelnici a vše jako pro slavnou mši sv. Pro průvod je potřebí dvou kadidelnic. Při posledním evangeliu přinese kostelník k oltáři pluvíál a velum. Celebrant odloží ornát a kostelník jej odnese do sakristie.

Průvod bývá velký a řadivá se před kostelem. Je se-staven tak jako na vzkříšení. Bývá zejména hodně družiček. Kostelník svěří velum jednomu z ministrantů, poněvadž musí sám u každého oltáře rozsvítit svíčky dříve, nežli k němu průvod dojde. Po dobu průvodu se zhasnou svíčky na hlavním oltáři i na oltářích vedlejších a také v lustru. U každého oltáře se kněz modlí, přečte evangelium a požehná monstranci lid. U posledního oltáře je Tedeum. Potom se vrací průvod do kostela. Kostelník rozsvítí zase všechna světla na hlavním oltáři a lustr. U hlavního oltáře se slavnost končí sv. požeháním.

V den oktávu Božího těla se sloužívá mše sv. v bílé barvě, zpravidla před vystavenou Nejsvětější svá-

toští oltáři. Proto si kostelník nachystá kadidelnici a schůdky.

První až třetí neděle po sv. Duchu se slouží mše sv. v liturgické barvě bílé. Případne-li svátek, řídíme se podle direktáře.

V ostatní neděle po sv. Duchu se slouží mše sv. v liturgické barvě zelené, nepřipadne-li jiný větší svátek.

Svátek Božského Srdce Páně se slaví v pátek po II. neděli po sv. Duchu. Ačkoliv je to vlastně všední den, oltář se vyzdobí, zavěsí na něj bílé antependium, mše sv. se slouží v liturgické barvě bílé, kostelník přichystá lepší roucha a na závěr mše sv. kadidelnici.

10. červen vzpomínáme lidických mučedníků, kteří byli i se svým farářem nacistickými zločinci připraveni o život. Vzpomeňme těchto mučedníků za naši svobodu při modlitbách po mši sv.

24. června připadá památka na vyhlazení osady Ležáků na Chrudimsku německými okupanty. I těchto mučedníků vzpomene kněz v modlitbách po mši sv.

Na svátek sv. Petra a Pavla 29. června se připraví oltář jako na Boží hod svatodušní, liturgická barva červená.

Na svátek sv. Cyrila a Metoděje 5. července se slouží zpívaná mše sv., zvláště slavně na Moravě. Liturgická barva bílá. Oltář se slavnostně vyzdobí, zavěsí se bílé antependium.

Porciunkule se slaví v kostelích řádu sv. Františka.

Nanebevzetí Panny Marie připadá na den 15. srpna. Je to velký svátek. Na oltář se zavěsí bílé antependium, před oltář se položí koberce. Bohatě se ozdobi socha Panny Marie. Mše sv. se slouží v barvě bílé. V některých farnostech se na tento den světi byliny. Pro tento obřad přichystá kostelník pro kněze fialovou štolu a kropáč. Ohně se neužívá.

V tento den se vzpomíná také ukončení druhé světové války. Modleme se na posílení mírových snah, o rozmnožení obránců míru ve světě, aby již nikdy nebylo válek.

Den slovenského národního povstání dne 29. srpna. Na kostel i farní budovu se pověsí prapory, kostel se vkusně vyzdobí.

Na den Narození Panny Marie 8. září se slouží mše sv. v barvě bílé. Někde se světívá obilí určené k setí. Při tomto obrádu si kněz oblékne rochetu a fialovou štolu. Svátek sv. Václava 28. září. Oltář se vyzdobí jako na Boží hod svatodušní. V předvečer se slavnostně vyzvání. Klekání se zvoní velkým zvonem. Připadne-li svátek na všední den, zvoní se ráno, v poledne i večer velkým zvonem.

Růžencové pobožnosti se konají v říjnu. V některých větších kostelích se po odpolední pobožnosti modlívá sv. růženec a potom je sv. požehnání. V některých farnostech se tato pobožnost koná každý den, jinde jen v neděli. V neděli pak bývá kázání. V menších farnostech se doporučuje modliti růženec při ranní mši sv. Kde se modlí růženec před vystavenou Nejsvětější svátostí oltářní, má se růženec modliti kněz.

Svátek Krista Krále se slaví v poslední neděli říjnové. Je to velký svátek církevního roku. Liturgická barva bílá. Na oltář, slavnostně vyzdobený, se dá bílé antependium, na oltářní stupně se natáhne koberec. Kde je v tento svátek celodenní výstava Nejsvětější svátosti oltářní, uchystá kostelník oltářní trůn, schůdky a kadi-delnici.

Státní svátek 28. října, církevně svátek sv. Šimona a Judy. Výzdoba oltáře jako na Boží hod svatodušní, liturgická barva červená. Mše sv. má být zpívaná, po ní slavné Tedeum a nakonec státní hymny. Připadne-li 28. říjen na neděli, je liturgická barva podle direktáře. Antependium se zavěsí v této barvě, ale oltář se ozdobí.

Svátek Všech svatých 1. listopadu. Liturgická barva bílá, bílé antependium a bílý přehoz přes pultík. Odpoledne bývají po požehnání v kostele hodinky za zemřelé. Kněz se odívá v rochetu, černou štolu a černý pluviál. Nejsvětější svátost se nevystavuje.

Dušiček 2. listopadu. Liturgická barva černá. Každý kněz má v tento den právo sloužit tři mše sv. Proto dá

kostelník na oltář, kde se budou tyto mše sv. sloužit, skleničku a pallu. S hlavního oltáře se odstraní květiny a relikviáře, ale na svíčky se nedávají smuteční znamení. Toho dne se dávají svíčky ze surového vosku. V některých kostelích se staví katafalk, a to v přední části chrámové lodi blíže u oltáře. Na podstavec nebo na máry se položí buď prázdná rakev nebo dřevěná kostra podobná rakvi, pokryje se černým sukem a po stranách se postaví svícny se svícemi. Také tyto svíce bývají ze surového vosku. Před zpívanou mší sv. nebo po ní, někdy při mši sv., bývá kázání. To určí duchovní správce podle místních zvyklostí a podle časových možností. Je-li mše sv. s asistencí, uchystá kostelník černé dalmatiky. Po mši sv. odloží kněz v sakristii ornát a manipul a oblékne si černý pluviál. Odejde s ministranty, po případě i s asistencí ke katafalku, před kněžími je nesen křížek. Jiný ministrant nese kropenku a kropáč, kostelník hořící kadidelnici. U katafalku se postaví ministrant čelem k hlavnímu oltáři a také křížek s Kristovým tělem obrátí k hlavnímu oltáři. Po modlitbě a zpěvu „Libera“ nebo „Zdravas Královno“ nasype kněz kadidlo, pokropí rakev a okouří ji. Kostelník přidržuje knězi pluviál na pravé straně, aby kněz mohl úkon pohodlně vykonat. Potom se kněz modlí modlitby za zemřelé.

V některých farnostech se koná průvod na hřbitov, kde se vykropují hroby po úvodní modlitbě vykonané buď ve hřbitovní kapli nebo u kříže. Tento obřad se někdy konává večer na den Všech svatých. K výkropu hrobů se nosí kříž a kropenka s kropáčem. Ministranti mají černé komže.

Na den 23. listopadu připadají narozeniny presidenta republiky Klementa Gottwalda. Na kostel se vyvěsí prapor.

Farní chrámová poutní slavnost.

Svátek světce nebo svěťice, již je kostel zasvěcen, je pro farní osadu velkým svátkem. Slaví se s oktávou. Někde se pouť slaví týž den, někde se přenáší na následující neděli. Když se pouť slaví v neděli, ozdobí se oltář již v ten den, na který připadá svátek vlastní. Na poutní slavnost se zavěsí nejlepší antependium barvy, která jest na ten den předepsána. Poněvadž se mše sv. slouží zpravidla

s asistencí, dávají se k oltáři křesla a kredenc na evangelní stranu. Na oltář se dají čistá plátna a nasadí nové svíce. Před poutní slavností se slavně vyzvání a klekání se zvoní velkým zvonem. Také vedlejší oltáře se ozdobují květinami a zavěsí na ně antependia. Na kazatelnu se dá nejlepší závěs. Oltáře zůstanou ozdobeny po celou oktávu.

Jestliže se poutní slavnost přenáší na neděli, slouží se všechny mše sv. v barvě předepsané pro neděli, avšak poutní mše sv. se slouží v barvě předepsané pro svátek světcův. Toto ustanovení neplatí pro neděle adventní, devítiníkové, postní, pro neděle Provodní a svátky I. třídy. V tyto dny se slouží všechny mše sv., tedy i poutní, v barvě předepsané direktářem pro tyto neděle.

Posvěcení chrámu.

V tento den se slouží obřady v liturgické barvě bílé. Kostel i oltáře se ozdobí jako o poutní slavnosti a u kříže v kostele mají hořeti po celý den dvě svíce. Posvěcení chrámu se slaví různě. Je-li znám den posvěcení chrámu, slaví se v ten den nebo následující neděli. Kde den posvěcení chrámu znám není, slaví se tato slavnost jen v kostelích konsekrovaných. To určí diecéšní direktář. V den po posvěcení chrámu je zpíváno requiem v kostele nebo ve hřbitovní kapli. Někde bývá průvod na hřbitov ke kříži, kde se konají modlitby za zemřelé osadníky. V čele průvodu kříž, kněz je oblečen v černý pluviál a v černou štolu, ministrant nese kropenku.

Při slavné mši sv. na den posvěcení chrámu nebo následující neděli mají hořet také svíčky u křížků v kostele na místech, kde byl kostel při svěcení pomazán světitelem.

Svaté birmování.

Udílí se zpravidla při generální visitaci. Vše řídí duchovní správce, který dá kostelníkovi pokyny. Na evangelní straně v presbytáři se postaví trůn pro biskupa. Nad křeslem má být baldachýn. Kromě toho se postaví sedadla pro asistující. Kredenci stůl stojí na epištolní straně. Na kredenc se dají dva svícny se svíčkami, kalich ke mši sv., konvičky s vínem a vodou, šest ručníků-lavabo, pultík s misálem, bílá štolu, tabulka s modlitbami po mši sv. a velum k požehnání. Oltář se hojně ozdobí květinami, na-

sadí se dvanáct svící, uprostřed oltáře stojí svícen se svíčkou, mešní tabulky se odstraní a zavěsí se antependium předeepsané pro ten den. Na stupně oltáře i v presbytáři se položí nejlepší koberce. Na evangelní straně oltáře se položí roucha pro biskupa: ornát, štola, manipul a cingulum. Albu a humerál mívá biskup vlastní. Před oltář se postaví klekátko, pokud možná potažené červeným sukнем. V sakristii se na podnos dá dostatečný počet chomáčků vaty, kůrky chleba, citron, nejméně šest purifikatorií a u vchodu do sakristie se nachystá baldachýn. U vchodu do kostela se položí polštářek, postaví kropenka s kropáčem a kadidelnice s ohněm, také ovšem loďka s kadidlem. Biskup po svém příjezdu poklekne u vchodu do kostela na polštářek, pokloní se Nejsvětější svátosti, pokropí kropáčem a okouří kadidelnicí kostel i přítomné. Když biskup přijíždí a odjíždí, zvoní se všemi zvony nebo velkým zvonem. Biskup si obyčejně vozí sám sv. oleje, biskupské odznaky, mitru, pedum-berlu, atd. Kostelník všechny tyto věci opatruje podle pokynů biskupského ceremoniáře a řídí se ve všem jeho pokyny. Když se počne obřad udílení svátostí sv. biřmování, má být kostel uzavřen od chvíle, kdy biskup vešel k oltáři, aby vykonal úvodní modlitby. Biskup nevchází do sakristie ani z ní nevychází, nýbrž jde k oltáři kostelem. Biskup-ordinář má právo na zpěv »Ecce sacerdos!«, světícímu biskupovi tento uvítací zpěv nepřisluší.

V i k a r i á t n í — d ě k a n s k á v i s i t a c e. Vykonává se jednou za rok, v českých diecésích ji vykonává vikář, v moravských diecésích děkan. Vikář (děkan) slouží po příjezdu mši sv., zpravidla za osobní asistence místního faráře. Neslouží-li mši sv. sám vikář (děkan), připraví se pro něho v presbytáři křeslo a před ně se postaví klekátko. Po mši sv. vykoná vikář (děkan) modlitby za zemřelé v černé štole a v černém pluviale. Potom následuje prohlídka kostela, sakristie, rouch atd., tedy vlastní visitace, a bývá také zkouška školní mládeže z náboženství. Když vikář (děkan) přijíždí i odjíždí, vyzvání se.

Instalace nového faráře.

I. Podle agendy v českých diecésích: Na faře se postaví stolec, dva svícny, kříž, kropenka s kropáčem. Přinesou se rochety (superpelice) pro přísluhující kněze a pro

instalátora bílá štola a pluvíál. Kněžstvo se obléká na faře. Instalovaný farář má na sobě pouze kleriku. Z fary jde v průvodu do kostela. Kostel je uzavřen. U vchodu se modlí žalmy, po nich kostelník otevře kostel a průvod vejde k hlavnímu oltáři. V čele průvodu se nese kříž. Oltář je při příchodu kněžstva osvětlen, bohatě vyzdoben, na oltářních stupních i v presbytáři jsou nataženy koberce. Také lustr svítí. U oltáře se přečte jmenovací dekret Státního úřadu pro věci církevní a dekret církevní vrchnosti. Potom vykoná instalátor instalační obřad. Po něm bývá kázání. Při kázání sedí instalovaný kněz s ostatními hodnostáři a kněžími v presbytáři na sedadlech, postavených na epištolní straně. Po kázání je slavné Tedeum, vykonají se modlitby k Nejsvětější svátosti oltářní, k patronu kostela a za vlast. Potom slouží nový farář mši sv., je-li asistence, tedy slavnou zpívanou mši sv. Odpoledne slouží požehnání také nový farář. Po mši sv. a po instalačních obřadech odloží nový farář mešní roucha a zůstane oblečen pouze v kleriku. Ostatní kněží však zůstanou v mešních rouchách. Na faru se farář vrací zase v průvodu, tam se pomodlí žalm a fara se vykropí.

- II. Podle agendy moravských diecésí: Z farní budovy jde farář v klerice s biretem na hlavě, ostatní kněží jsou oblečeni v liturgická roucha, instalátor v pluvíálu. V průvodu jde také zástupce úřadu. U vchodu podá instalátor novému faráři klíče od kostela, které drží kostelník na ozdobném podnose. Po příslušné modlitbě otevře kostelník kostel a průvod jde ke křtitelnici, potom ke zpovědnici a nakonec hromadně k hlavnímu oltáři. Oltář je ozdoben a osvětlen. U oltáře čeká kostelník s podnosem, na němž je klíček od svatostánku. Instalátor podá klíček novému faráři a zazpívá Tedeum. Po modlitbách je kázání a po něm slouží instalovaný farář mši sv. Po mši sv. se slavnost zakončí na faře.

Kněžské prvotiny — primice.

Primice je pro osadu významná událost. Slavnost se počíná buď v bytě novokněze nebo na faře. Na faře se shromáždí rodiče a příbuzní nového kněze, nový kněz je oděn v kleriku a v ruce drží biret. V bytě nebo na faře je při-

praveno klekátko. Dům bývá ozdoben. Také kostel a hlavní oltář se mimořádně ozdobí. Pěkně působí zelené a bílé girlandy nad presbytářím a vedené od chrámové klenby. Nový kněz sloužívá slavnou mši sv. zpravidla s asistencí, a proto je potřebí přichystati sedadla. V presbytáři se postaví také sedadla pro rodiče a blízké příbuzné. Slouží-li nový kněz tichou mši sv., je také potřebí sedadel, neboť bývá kázání, při níž kněží i nový kněz usedají na křeslech.

Duchovní správce osady, v níž se koná primiční slavnost, vyjde pro novokněze v průvodu, v jehož čele se nese kříž a bílé korouhve. V bytě osloví nového kněze duchovní správce osady a po modlitbách a po požehnání, které dají rodiče svému synovi, se seřadí průvod, v jeho středu kráčí nový kněz, obklopen duchovenstvem. Družičky kráčívají před novoknězem anebo nad ním nesou velký bílozelený věnec. Za novoknězem jdou oficiální hosté a lid. Při příchodu do kostela se novokněz, jemuž pro první mši sv. přísluší presbytér-asistent, obléká u oltáře. Mše sv. se podle zvláštního povolení sloužívá v bílé barvě. Přichystají se pro ni nejlepší roucha. Poněvadž však připadávají primice zpravidla na dobu, kdy je předepsána zelená liturgická barva, sloužívá se primice v této barvě. Nejvhodnější barvou pro tuto slavnost je zlatá, má-li ji ovšem kostel. Po mši sv. uděluje novokněz primiční požehnání. Na kalich (na pallu) se novému knězi pokládá věnec z klasů.

Misie.

Je to zvláštní cyklus pobožností, a trvá 8—10 dní. Začíná se večer před prvním dnem. Misionáře uvede duchovní správce v bílém pluviálu z fary v průvodu, v jehož čele se nese kříž a korouhve. Misionáři jdou do kostela ve svých řeholních šatech. Zvoní se všemi zvony. Na jednoduše ozdobeném oltáři hoří šest svící. Po příchodu k oltáři zazpívá duchovní správce: »Veni sancte spiritus«. Potom jsou modlitby k Duchu sv., úvodní kázání a nakonec požehnání bez litanií. V ostatní dny bývají ráno mše sv., kázání, večer růženec, kázání, modlitby, při nichž se zvoní velkým zvonem, potom požehnání bez litanií.

Poněvadž při sv. misiích přistupuje mnoho věřících k sv. přijímání, má mít kostelník připravenou dostatečnou zásobu malých hostií.

Misie se zakončují třemi misijními slavnostmi, k nimž se oltář bohatě vyzdobí a připraví trůn k výstavě Nejsvětější svátosti. Přichystají se ovšem také schůdky a monstrance se závojem jako do Božího hrobu. Pro celebranta si uchystá kostelník nejlepší pluviál, pro ostatní dalmatiky. Misionáři mají rochety a štolu. Řeholní misionáři káží jen v svém řeholním šatě. Druzičky se rozestaví u oltáře. *První slavnost*, k počtě Nejsvětější svátosti, se koná ve čtvrtek večer. Po svatém růženci jdou kněží k oltáři, kostelník nese kadidelnici a loďku. Celebrant vystaví na trůn monstranci, duchovní si sednou na křesla a potom je kázání. Mezi kázáním vykoná celebrant odprosnou modlitbu, po níž kázání pokračuje. Zatím přinese kostelník k oltáři kadidelnici a velum. Po kázání sejme celebrant monstranci s trůnu, okouří ji a beze zpěvu udělí požehnání. Po něm se pomodlí třikrát Otčenáš, při tom se zvoní velkým zvonek. Po modlitbě se lid rozejde beze zpěvu. *Druhá slavnost* se koná v sobotu, a to k počtě Panny Marie. Kostelník ozdobí mariánský oltář a postaví na epištolní stranu pro duchovní sedadla. Kolem oltáře stojí zase druzičky. Kostelník si vše připraví jako při první slavnosti. Po růženci odejdou kněží k mariánskému oltáři, usednou a kazatel káže. Po kázání přinese kostelník kadidelnici a loďku. Zpívá se »Magnificat«, po něm další modlitby a slavnost se zakončí u hlavního oltáře požehnáním. *Třetí slavnost*, závěrečná, je k počtě sv. kříže. Připraví se pro ni velký kříž, který bude nesen v průvodu a posvěcen na památku sv. misií. Kříž se ozdobí vhodným způsobem. Mají jej nésti mládenci, pokud možno vztyčený. Celebrant má červený pluviál, asistence červené dalmatiky, po případě červené štolu. Průvod vedou misionáři. Vpředu se nese kříž, v průvodu korouhve. Průvod projde obcí a zvoní se všemi zvony. Když dojde průvod k místu, kde má být kříž postaven nebo zavěšen, neboť může být pověšen i v kostele, postaví se nebo pověsí a posvězí. Kostelník přinese k tomuto obřadu kropenku, kropáč a kadidelnici. Potom následuje kázání, spojené s obnovou křestního slibu. Nakonec se udílí sv. požehnání.

V poslední misijní den je po kázání Tedeum a sv. požehnání.

Za rok se někde konává obnova sv. misií. Trvá také osm dní. Závěrečné slavnosti jsou: 1) k počtě Nejsvětějšího Srdce Páně; celebrant má bílý pluvíál, duchovní roucha bílá. Připraví se monstrance, trůn a rouška, 2) k Sedmi-bolestné Panně Marii. Roucha bílá, pořad týž jako o mariánské misijní slavnosti, 3) závěrečná je dušičková. Koná se dopoledne se mší sv. v barvě černé, někdy také večer; pořad jako v den Dušiček.

Pohřeb kněze.

Při pohřbu kněze bývají některé malé, ale významné odchylky od pohřbu jiných lidí. Kněz je vezen nebo nesen hlavou vpřed. V kostele se postaví rakev hlavou k oltáři a na ní se postaví kalich s patenou, misál a fialový ornát, štola, manipul a alba. Katafalk se staví v přední části kostela blíže k hlavnímu oltáři a před pohřbem je vždy slavné requiem. Ohně je potřebí při obřadu i na hřbitově.

ODPOVÍDKY.

1. PŘI MŠI SVATĚ.

Při vstupní modlitbě.

Kněz. In nomine . . . ad altare De-i.

Ministrant. Ad De-um, kvi letifikat juventutem meam.

K. Judica me . . . erue me.

M. Kvia tu es De-us, fortitudo me-a; kvare me repulisti, et kvare tristis incedo, dum affligit me inimikus?

K. Emitte . . . tabernakula tua.

M. Et intro-ibo ad altare De-i, ad Deum, kvi letifikat juventutem meam.

K. Konfiteor . . . konturbas me?

M. Spera in De-o, kvoniam adhuk konfitebor illi, salutare vultus me-i et De-us me-us.

K. Gloria Patri . . . et Spiritui sankto.

M. Sikut erat in principio et nunk, et semper, et in secula seculorum. Amen.

K. Intro-ibo ad altare Dei.

M. Ad De-um, kvi letifikat juventutem meam.

K. Adjutorium nostrum in nomine Domini.

M. Kvi fecit celum et terram.

K. Konfiteor . . . ad Dominum De-um nostrum.

M. Misereatur tu-i omnipotens De-us, et dimissis pekkatis tuis perdukat te ad vitam eternam.

K. Amen.

M. Konfiteor Deo omnipotenti, beate Marie semper Virgini, beato Micha-eli Archangelo, beato Joanni Baptiste, sanktis Apostolis Petro et Paulo, omnibus sanktis et tibi, Pater, kvia pekkavi nimis kogitacione, verbo et opere, mea kulpa, mea kulpa, mea maxima kulpa. Ideo prekora beatam Mariam semper Virginem, beatum Micha-elem Archangelum, beatum Joannem Baptistam, sanktos Apostolos Petrum et Paulum, omnes sanktos et te, Pater, orare pro me ad Dominum Deum nostrum.

K. Misereatur . . . ad vitam eternam.

M. Amen.

K. Indulgentiam . . . miserikors Dominus.

M. Amen.

K. Deus . . . vivifikabis nos.

M. *Et plebs tua letabitur in te.*

K. Ostende nobis . . . miserikordiam tuam.

M. *Et salutare tuum da nobis.*

K. Domine . . . oracionem meam.

M. *Et klamor me-us ad te veniat.*

K. Dominus vobiskum.

M. *Et kum spiritu tuo.*

P ř i K y r i e .

K. Kyrie eleison.

M. *Kyrie eleison.*

K. Kyrie eleison.

M. *Kriste eleison.*

K. Kriste eleison.

M. *Kriste eleison.*

K. Kyrie eleison.

M. *Kyrie eleison.*

K. Kyrie eleison.

P o G l o r i a .

K. Dominus vobiskum.

M. *Et kum spiritu tuo.*

K m o d l i t b á m na epištolní straně.

K. Per omnia sekula sekulorum.

M. Amen.

P o e p i š t o l e , k d y ž kněz rukou dá znamení:

M. *Deo gratias.*

Přenáší se misál na evangelní stranu.

P o e v a n g e l i u m .

K. Dominus vobiskum.

M. *Et kum spiritu tuo.*

K. Sekvencia sankti Evangelii sekundum Matheum (Markum, Lukam, Joannem).

M. *Gloria tibi, Domine.*

Ku konci praví

M. *Laus tibi, Kriste.*

K. Dominus vobiskum.

M. *Et kum spiritu tuo.*

K o b ě t o v á n í — p ř i s l u h u j e s e k o n v i ě k a m i .

K. Orate, fratres.

M. *Suscipiat Dominus Sakrificium de manibus tuis ad laudem et gloriam nominis sui, ad utilitatem kvokve nostram totiuskve Ekklesie sue sankte.*

P ř i p r a e f a c i .

K. Per omnia sekula sekulorum.

M. *Amen.*

K. Dominus vobiskum.

M. *Et kum spiritu tuo.*

K. Sursum korda.

M. *Habemus ad Dominum.*

K. Gracias agamus Domino De-o nostro.

M. *Dignum et justum est.*

P ř i s l o v e c h : S a n k t u s s e t ř i k r á t z v o n í .

P o p o z d v i h o v á n í .

K. Per omnia sekula sekulorum.

M. *Amen.*

P o P a t e r n o s t e r .

K. Et ne nos indukas in tentacionem.

M. *Sed libera nos a malo.*

K. Per omnia sekula sekulorum.

M. *Amen.*

K. Pax Domini sit semper vobiskum.

M. *Et kum spiritu tuo.*

P o s v. p ř i j í m á n í.

K. Dominus vobiskum.

M. *Et kum spiritu tuo.*

K. Per omnia sekula sekulorum.

M. *Amen.*

K. Dominus vobiskum.

M. *Et kum spiritu tuo.*

K I t e m i s s a e s t.

K. *Ite, missa est; nebo: Benedikamus Domino.*

M. *De-o gracias.*

K. Benedikat . . . Pater et Filius et Spiritus sanctus.

M. *Amen.*

P ř i R e k v i e m.

K. *Rekvi-eskant in pace.*

M. *Amen.*

P ř i p o s l e d n í m e v a n g e l i u.

K. Dominus vobiskum.

M. *Et kum spiritu tuo.*

K. *Inicium sancti Evangelii secundum Joannem.*

M. *Gloria tibi, Domine.*

N a k o n e c.

M. *De-o gracias.*

2. SVATÉ PŘIJÍMÁNÍ.

Po příchodu k oltáři říká ministrant (kostelník) K o n f i t e o r. Po Misereatur a Indulgentiam se odpoví A m e n.

Když kněz drží sv. hostii a říká: »Domine non sum dignus« zvoní se třikrát, potom se přísluhuje s patenou.

Když kněz se vrátil s Nejsv. Svátostí k oltáři, položil ciboř na korporál a klekl, říká potom:

Panem de coelo praestitisti eis.)*

Odpověď: Omne delectamentum in se habentem.

**) V době velikonoční přidává kněz i ministrant „alleluja“, rovněž po celou oktávu Božího Těla.*

Kněz: Domine exaudi orationem meam.

Odpověď: *Et clamor meus ad te veniat.*

Kněz: Dominus vobiscum.

Odpověď: *Et cum spiritu tuo.*

*Ku konci modlitby, jakož i po žehnání kněze se odpoví:
A m e n.*

3. ZAOPATŘOVÁNÍ NEMOCNÝCH.

Kněz, vcházeje do příbytku, říká:

Pax huic domui . . .

*Kostelník odpovídá: Et
omnybus habitantibus
in ea.*

Pokoj domu tomuto.

*A všem, kteří přebývají
v něm.*

Kněz, položiv Nejsv. Svátost na stůl, vykropuje příbytek:

Kněz: Adjutorium no-
strum in nomine Domi-
ni.

*Kostelník: Kvi fecit celum
et terram.*

Pomoc naše ve jménu Pá-
ně.

Jenž učinil nebe a zemi.

Kněz: Domine exaudi ora-
tionem meam.

*Kostelník: Et clamor meus
ad te veniat.*

Pane, vyslyš modlitbu
mou.

A volání mé k Tobě přijď.

Kněz: Dominus vobiscum.

*Kostelník: Et cum spiritu
tuo.*

Pán s vámi.

I s duchem tvým.

Po modlitbě se odpoví: A m e n.

*Potom opustí kostelník i s ostatními místnost, aby se
nemocný mohl vyzpovídati.*

*Pak kněz dá znamení, vejdou všichni do světnice a kos-
telník říká: K o n f i t e o r. Po Misereatur a Indulgenti-
am odpoví: A m e n.*

Kněz udělí nemocnému sv. přijímání a po něm uděluje Poslední pomazání.

Kostelník znovu říká: K o n f i t e o r.

Při udělování sv. Svátosti drží kostelník na talířku kousky vaty, aby si kněz mohl otřít ruce.

Po udělení sv. pomazání kostelník klekne a modlí se s knězem:

Kněz: Kyrie eleison.

Kostelník: Christe eleison.

Kněz: Kyrie eleison. Pater noster . . . Et ne nos inducas in tentacionen.

Kostelník: Sed libera nos a malo.

Kněz: Salvum fac servum tuum.

Kostelník: Deus meus sperantem in te.

Kněz: Mitte ei, Domine, auxilium de sancto.

Kostelník: Et de Sion tue-re eum.

Kněz: Esto ei, Domine, turris fortitudinis.

Kostelník: A facie inymici.

Kněz: Nihil proficiat inimicus in eo.

Kostelník: Et filius iniquitatis non aponat nocere ei.

Kněz: Domine exaudi orationem meam.

Kostelník: Et clamor meus ad te veniat.

Pane, smiluj se.

Kriste, smiluj se.

Pane, smiluj se. Otče náš. A neuvod' nás v pokušení.

Ale zbav nás od zlého.

Uzdrav, Pane, služebníka svého.

Bože můj, doufajíce v Tebe.

Sešli mu (jí) pomoc se svatyně.

A ze Sionu ochraňuj ho (ji).

Budiž mu (jí), o Pane, věží mocnou.

Před nepřitelem.

Nic neprovediž nepřítel proti němu (jí).

A syn nepravosti ať mu (jí) již neškodí.

Pane, vyslyš modlitbu moji.

A volání mé k Tobě přijď.

Kněz: Dominus vobiscum.

Kostelník: *Et cum spiritu tuo.*

Pán s Vámi.

I s duchem tvým.

Kněz se modlí modlitbu za nemocného. Potom se uděluje nemocnému t. zv. generální absoluce. Tu kostelník říká znovu *Konfiteor*.

4. ODPOVÍDKY PŘI SVATBĚ.

Když kněz světi prsteny, říká:

Kněz: Adjutorium nostrum in nomine Domini.

Kostelník: *Kvi fecit celum et terram.*

Kněz: Dominus vobiscum.

Kostelník: *Et cum spiritu tuo.*

Pomoc naše ve jménu Páně.

Který stvořil nebe i zemi.

Pán s Vámi.

I s duchem tvým.

Po modlitbě se odpoví: Amen. Kněz pokropí prsteny, dá je novomanželům a modlí se:

Kněz: Confirma hoc Deus, quod operatur es in nobis.

Kostelník: *A templo sancto tuo, quod est in Jerusalem.*

Kněz: Kyrie eleison.

Kostelník: *Christe, eleison.*

Kněz: Kyrie eleison. Pater noster ... Et ne nos inducas in tentationem.

Kostelník: *Sed libera nos a malo.*

Upevňuj, o Bože, co jsi nám prokázal.

Ze svatého chrámu tvého, který jest v nebeském Jeruzalému.

Hospodine, smiluj se nad námi.

Jezu Kriste, smiluj se nad námi.

Hospodine, smiluj se nad námi. Otče náš ...
A neuvod' nás v pokušení.

Alc zbav nás od zlého.

Kněz: Salvos fac servos tuos.

Kostelník: Deus meus sperantes in te.

Kněz: Mitte eis, Domine, auxilium de sancto.

Kostelník: Et de Sion tue-re eos.

Kněz: Esto eis, Domine, turris fortitudinis.

Kostelník: A facie inimici.

Kněz: Domine exaudi orationem meam.

Kostelník: Et clamor meus ad te veniat.

Kněz: Dominus vobiscum.

Kostelník: Et cum spiritu tuo.

Spas své služebníky.

Bože můj, doufající v Tebe.

Hospodine, sešli jim pomoc se svatyně.

A se Sionu jich ochraňuj.

Hospodine, buď jim opevněnou věží.

Proti nepříteli.

Pane, vyslyš modlitbu mou.

A volání mé k Tobě přijď.

Hospodin s Vámi.

I s tvým duchem.

Po modlitbě, jakož i po kněžském požehnání snoubenců se odpoví: A m e n.

Dle agendy pro kraje moravských diecesí zní český překlad takto:

V. Upevňuj, o Bože, co jsi způsobil v nás.

R. Ze svatého chrámu svého, který jest v nebeském Jerusalémě.

V. Pane, smiluj se nad námi.

R. Kriste, smiluj se nad námi.

V. Pane, smiluj se nad námi, Otče náš . . . A neuvod' nás v pokušení.

R. Ale zbav nás od zlého.

V. Spasiž služebníky své.

R. Bože můj, doufající v Tebe.

V. Sešli jim, Pane, pomoc se svatyně.

R. *A se Sionu ochraňuj jich.*

V. Budiž jim, Pane, pevnou věží.

R. *Proti nepříteli.*

V. Pane, vyslyš modlitbu mou.

R. *A volání mé k tobě přijď.*

V. Pán s vámi.

R. *I s duchem tvým.*

5. POHŘEB.

Jelikož nyní ve všech farnostech se konají obřady jazykem českým, uvádíme český text odpovědek:

Pohřeb dospělých.

V domě:

Kněz přijde do domu, pokropí rakev a recituje: Hospodine Bože!

Z hlubin hoře svého volám k Tobě, Hospodine, vyslyš hlas můj.

Kostelník: Nakloň sluchu svého milostivě, k hlasu vroucí modlitby mé.

Kněz: Kdybys vzpomínal zlých skutků, Pane, Hospodine, kdož by obstál?

Kostelník: Ale u Tebe jest slitování, pro Tvůj zákon doufám v Tebe, Pane.

Kněz: Důvěřuje sluch můj slovu jeho, naději skládá v Hospodina.

Kostelník: Od jitrního bdění až v stín noci, doufej, lide Boží, v Hospodina.

Kněz: Neboť Hospodin jest milosrdný, hojné u něho je vykoupení.

Kostelník: A on vysvobodí lid svůj věrný, ze všech jeho provinění.

Kněz: Odpočinutí lehké dej mu (jí), Pane.

Kostelník: Světlo věčné ať mu (jí) svítí.

Kněz: Hospodine Bože . . . by obstál. Hospodine, smiluj se nad námi.

Kostelník: Jezu Kriste, smiluj se nad námi.

Kněz: Hospodine, smiluj se nad námi. Otče náš . . . A ne-
uvod' nás v pokušení.

Kostelník: Ale zbav nás od zlého.

Kněz: Od bran pekelných.

Kostelník: Vysvoboď, Pane, duši jeho (její).

Kněz: Odpočívej v pokoji.

Kostelník: Amen.

Kněz: Hospodine, vyslyš mou modlitbu.

Kostelník: A volání mé přijď k Tobě.

Kněz: Hospodin s vámi.

Kostelník: I s tvým duchem.

Po modlitbě se odpoví: A m e n .

Kněz: Odpočinutí věčné dej mu (jí), Pane.

Kostelník: A světlo věčné ať mu (jí) svítí.

Kněz: Odpočívej v pokoji!

Kostelník: Amen.

Žalm 129. je v moravských diecesích tento:

Kněz: Z hlubin volám k Tobě, Hospodine, Hospodine, vy-
slyš hlas můj.

*Kostelník: Budiž ucho tvoje nakloněno — k úpěnlivé mod-
litbě mé.*

Kněz: Kdybys vážil hříchy, Pane — Hospodine, kdo by
obstál?

*Kostelník: U tebe jest však slitování — a pro tvé sliby,
Pane, v tebe doufám.*

Kněz: Důvěřuje duše má slovu jeho — duše má doufá v Pána.

Kostelník: Od časného jitra až v stín noci — doufej lidé Boží v Hospodina.

Kněz: Neboť u Hospodina jest smilování, a u něho hojná jest spása.

Kostelník: A on vysvobodí lid svůj věrný — ze všech jeho provinění.

Kněz: Odpočinutí věčné dej mu (jí), Pane —

Kostelník: a světlo věčné ať mu (jí) svítí.

Antifona: Kdybys vážil hříchy, Pane, čím se kdo provinil, Hospodine, kdož by obstál?

(Neříkají-li se hodinky za zemřelé, modlí se nyní ještě toto:)

Otče náš (potichu).

V. A neuvod' nás v pokušení.

R. Ale zbav nás od zlého.

V. Od bran pekelných.

R. Vysvoboď, Pane, duši jeho (její).

V. Ať odpočívá v pokoji.

R. Amen.

V. Pane, vyslyš modlitbu mou.

R. A volání mé k Tobě přijď.

V. Pán s vámi.

R. I s duchem tvým.

Modleme se! Prosíme, Pane, vysvoboď duši služebníka svého (služebnice své) N... ode všech pout hříchu, aby se radovala ve slávě vzkříšení mezi svatými a vyvolenými tvými. Skrze Krista, Pána našeho.

R. Amen.

V kostele.

Po zádušní mši sv. zpívá nebo modlí se kněz u rakve »Libera« a po něm recituje »Hospodine, smiluj se nad námi« a další jako v domě. Potom se modlí a ku konci:

Kněz: Ve všeliké úzkosti a strasti.

Kostelník: Pomož nám, blahoslavená Panno Maria.

Po modlitbě se odpoví: *A m e n.*

Dle agendy pro moravské diecése:

Responsorium: *Přispěchejte, * svatí Boží, vstříc pospěš-
te, andělové Páně, * vezměte s sebou duši jeho (její) † a
ji doprovodtež před božský trůn Nejvyššího.*

V. Nechť přijme tebe Pán, jenž zavolal tě, a do sídel ne-
beských provedtež tě andělé. * Vezměte s sebou duši jeho
(její) † a ji doprovodtež před trůn Nejvyššího.

R. *Odpočinutí věčné dejž mu (jí), ó Pane, a světlo věč-
né ať mu (jí) svítí. † A ji doprovodtež před Božský trůn
Nejvyššího.*

Potom se modlí církevní hodinky za zemřelé.

*Po zopakované antifoně: Hle, já jsem vzkříšení, atd., nebo po nok-
turnu, byly-li chvály vynechány, modlí se, kleče:*

Otče náš (potichu).

V. *A nevod' nás v pokušení.*

R. *Ale zbav nás od zlého.*

V. *Od bran pekelných.*

R. *Vysvobod', Pane, duši jeho (její).*

V. *Ať odpočívá v pokoji.*

R. *Amen.*

V. *Pane, vyslyš modlitbu mou.*

R. *A volání mé k Tobě přijď.*

V. Pán s vámi.

R. I s duchem tvým.

Modleme se! Prosíme, Pane, vysvoboď duši služebníka svého (služebnice své) N. ode všech pout hříchů, aby se radovala ve slávě vzkříšení mezi svatými a vyvolenými tvými. Skrze Pána našeho Ježíše Krista, Syna tvého, jenž s Tebou živ jest a kraluje v jednotě Ducha svatého, Bůh po všechny věky věkův.

R. Amen.

Lze se také modlití jinou vhodnou modlitbu.

Potom se slouží mše svatá za zemřelého.

Po mši svaté modlí se nad rakví takto:

Nevcházej v soud se služebníkem svým, Pane, neboť žádný člověk nebude ospravedlněn před tebou, nedáš-li mu odpuštění všech hříchů. Nechť tedy netiží rozsudek tvůj toho, jehož ti doporučí opravdová prosba víry křesťanské, nýbrž ať s milostí tvou zaslouží ujítí soudu odvety, když za života označen byl znamením svaté Trojice. Jenž jsi živ a kraluješ na věky věkův.

R. Amen.

*Potom se zpívá: Vysvoboď mne, ó Pane, * od záhuby věčné v onen den tak hrůzný, strašný, * v němžto nebe tráští se má i země. † Až přijdeš, abys soudil veškeren svět ohněm.*

V. A já hrůzou se chvěji a děsím se, až rozsudek přijde a s ním budoucí hněv tvůj. * V němžto nebe tráští se má i země.

V. Toť den onen, toť den hněvu, všeho soužení a bédování, toť den velký, nad jiné tak hořký. † Až přijdeš, abys soudil veškeren svět ohněm.

V. Odpočinutí věčné zemřelým dej, ó Pane, a světlo věčné nechať jim svítí.

Opakuje se: Vysvoboď mne až po V. A já hrůzou.

Pane, smiluj se nad námi.

Kriste, smiluj se nad námi.

Pane, smiluj se nad námi.

Očče náš (potichu).

Zatím co se modlí Otče náš, kněz obchází okolo rakve, kropí mrtvolu svěcenou vodou a okurjuje ji.

V. A neuvod' nás v pokušení.

R. Ale zbav nás od zlého.

V. Od bran pekelných.

R. Vysvoboď, Pane, duši jeho (její).

V. Ať odpočívá v pokoji.

R. Amen.

V. Pane, vyslyš modlitbu mou.

R. A volání mé k Tobě přijď.

V. Pán s vámi.

R. I s duchem tvým.

Modleme se! Bože, jehož vlastností jest vždycky se smilovati a odpouštěti, pokorně prosíme za duši služebníka tvého (služebnice tvé) N . . . , které jsi rozkázal s tohoto světa odejiti, abys ji nevydával v moc nepřátel ani na ni nezapomínal, nýbrž abys poručil přijmouti ji svatými anděly a uvésti do vlasti rajské, aby, ježto v tebe doufala a věřila, nesnášela trestů pekelných, nýbrž požívala radosti věčných. Skrze Krista, Pána našeho.

R. Amen.

Potom je mrtvola nesena na hřbitov.

Zatím co nesou mrtvolu k hrobu, pje se Antifona:

*Do ráje nebes * ať provodí tě andělé a při tvém příchodu ať mučedníci tě přijmou a tě uvedou do svatého města Jerusalema. Andělův ať sbory tebe vítají, a tam s Lazarem kdysi chudobným, věčného požívej pokoje.*

U h r o b u.

Není-li hřbitov svěcen, modlí se kněz modlitbu, již žehná hrob. Odpověďka: A m e n.

Potom recituje

kněz: Blahoslaven budiž Hospodin, Bůh náš věrný, neboť navštívil svůj lid a spásu mu zjednal.

Kostelník: Onť nám mocného Spasitele vzbudil, v domě Davida, služebníka svého.

Kněz: Jakož mluvíval k nám ústy svatých, kteří od věků jsou, proroků jeho.

Kostelník: O vysvobození z rukou nepřátel našich, z rukou všechněch, kteří nás nenávidí.

Kněz: Aby milosrdenství učinil s našimi otci, na svatou úmluvu svou se rozpomenul.

Kostelník: Na přísahu, kterou přísahal Abrahamovi, našemu otci, že nám slib svůj splní.

Kněz: Bychom vysvobozeni z rukou nepřátel našich, beze strachu mohli sloužiti Jemu.

Kostelník: Svaté a spravedlivé před tváří Jeho, po veškeré časy života svého.

Kněz: A ty, dítě, prorokem Nejvyššího budeš, předejdeš před tváří Páně připravit cestu Jeho.

Kostelník: Aby poučen o svém spasení lid Jeho, témuž budou odpuštěny hříchy Jeho.

Kněz: Skrže nezměrné milosrdenství našeho Boha, v němžto navštívil nás, přišed s výsosti nebes.

Kostelník: Osvítit sedících ve tmě a v stínu smrti, na pravé cesty řídil krokův našich.

Kněz: Odpočinutí věčné dej jim, Pane.

Kostelník: A světlo věčné nechť jim svítí.

Kněz: Já jsem vzkříšení a život, kdo věří ve mne, i kdyby mrtev byl, bude živ přece a každý, kdo živ je a věří ve mne, smrti neuzří na věky věkův.

Hospodine, smiluj se nad námi. Ostatní jako u domu str. 82.

Na hřbitově dle agendy pro moravské diecese:

Není-li hřbitov u kostela, v němž se konaly pohřební obřady, říkají nebo zpívají se cestou na hřbitov žalmy z hodiněk za zemřelé, z nichž každý se končí slovy: Odpočinutí věčné dej mu (jí), ó Pane, atd. A teprve při vchodu na hřbitov zpívá se Antifona: Do ráje nebes atd.

Potom, není-li hrob dosud posvěcen, posvěti se touto modlitbou:

Modleme se! Bože, jehož milosrdenstvím duše věřících odpočívají, rač požehnati tento hrob a dáti mu za strážce svého svatého anděla. A osvoboď ode všech hříchů toho (té), jehož (jejíž) tělo zde se pohřbívá, aby se radovala v tobě na věky se svatými tvými. Skrze Krista, Pána našeho.

R. Amen.

Potom kněz pokropí mrtvolu svčenu vodou a okouří ji; podobně i hrob, není-li posvěcen, při čemž říká:

Rosou nebeskou obcerstvi duši tvou Bůh Otec † i Syn † i Duch † svatý. Amen.

Vůní nebeskou nasyť duši tvou Bůh Otec † i Syn † i Duch † svatý. Amen.

*Hrob tento buď požehnan ve jménu Otce † i Syna † i Du-
cha † svatého. Amen.*

Potom se klade mrtvola do hrobu, při čemž kněz říká:

Přijmi země, co tvého jest, přijmi Bůh, což jeho jest; tělo ze země jest stvořeno, duše shůry jest vdechnuta.

Potom kněz vhodí třikrát hlínu na rakev položenou do hrobu, řka:

Pomni, člověče, že prach jsi a v prach se obrátíš.

Potom kněz zanotuje Antifonu: Hle, já jsem.

C h v a l o z p ě v Z a c h a r i á š ů v.

*Blahoslaven budiž Hospodin, Bůh náš věrný, * neboť navštívil svůj lid a spásu mu zjednal.*

*Onť nám mocného Spasitele vzbudil * v domě Davida, služebníka svého.*

Jakož mluvíval k nám ústy svatých, * kteří od věků jsou, proroků jeho:

*O vysvobození z rukou nepřátel našich, * z rukou všech-něch, kteří nás nenávidí.*

Aby milosrdenství učinil s našimi otci, * na svatou úmlu-vu se rozpomenul.

*Na přísahu, kterou přísahal Abrahamovi, našemu Otcí, * že nám slib svůj splní:*

Bychom, vysvobození z rukou nepřátel našich, * beze strachu mohli sloužiti jemu.

*Svatě a spravedlivě před tváří jeho * po veškeré časy života svého.*

A ty, dítě, prorokem Nejvyššího budeš, * předejdeš před tváří Páně připravit cest jeho.

*Aby poučen byl o svém spasení lid jeho, * témuž budou odpuštěny hříchy jeho.*

Skrze nezměrné milosrdenství našeho Boha, * v němžto navštívil nás, přišed s výsosti nebes.

*Osvítit sedících ve tmě a v stínu smrti, * na cestu po-koje řídil krokův našich.*

Odpočinutí věčné * dej mu (jí), Pane.

*A světlo věčné * ať mu (jí) svítí.*

Opakuje se: *Hle, já jsem vzkříšení a život, kdo věří ve mne, i kdyby mrtev byl, bude živ přece, a každý, kdo živ je a věří ve mne, smrti neuzří až na věky.*

Pane, smiluj se nad námi. Kriste, smiluj se nad námi. Pane, smiluj se nad námi. Otče náš (potichu).

Zatím co se modlí Otče náš, kněz pokropí mrtvolu položenou v hrob svččenou vodou a okouří ji.

V. A neuvod' nás v pokušení.

R. *Ale zbav nás od zlého.*

V. Od bran pekelných.

R. *Vysvobod', Pane, duši jeho (její).*

V. Ať odpočívá v pokoji.

R. *Amen.*

V. Pane, vyslyš modlitbu mou.

R. A volání mé k Tobě přijď.

V. Pán s vámi.

R. I s duchem tvým.

Modleme se! Prokaž, prosíme, Hospodine, tomuto zemřelému služebníkmu svému (této zemřelé služebnici své) milosrdenství, aby nedošel (nedošla) za skutky své trestů, a poněvadž si přál(a) konati tvou vůli, aby milosrdenství tvé jej (ji) přidružilo ke sborům andělským, jakož pravá víra pojila jej (ji) se zástupy věřících. Skrze Krista, Pána našeho.

R. Amen.

V. Odpočinutí věčné dej mu (jí), ó Pane.

R. A světlo věčné ať mu (jí) svítí.

V. Ať odpočívá v pokoji.

R. Amen.

V. Duše jeho (její) a duše všech věrných zemřelých pro milosrdenství Boží ať odpočívají v pokoji.

R. Amen.

Kde je to zvykem, kněz pomodlí se nebo zazpívá u hřbitovního kříže nebo na jiném vhodném místě Antifonu:

*Zdrávas, královno, * Matko milosrdenství. Živote, sladkosti, naděje naše, buď zdráva! K tobě voláme vyhnání synové Evy. K tobě vzdycháme, lkajíce a plačíce v tomto slzavém údolí. A protož, Orodovnice naše, obrať k nám své milosrdné oči. A Ježíše, požehnaný plod života svého, nám po tomto putování ukaž. Ó milostivá, ó přívětivá, ó přes!adká Panno Maria.*

V. Ve všeliké naší úzkosti a soužení.

R. Pomoz nám, nejblahoslavenější Panno Maria.

Modleme se! Pane Ježíši Kriste, prosíme Tě, aby za nás u tvého milosrdenství nyní i v hodině smrti naší orodovala nejblahoslavenější Panna Maria, Matka tvá, jejíž přesva-

tou duši v hodině tvého požehnaného utrpení pronikl meč bolesti. Jenž jsi živ a kraluješ na věky věkův.

R. Amen.

Cestou se hřbitova do kostela nebo z kostela do sakristie kněz za- počne antifonu Si iniquitates a modlí se žalm De profundis a další modlitby.

6. CÍRKEVNÍ MODLITBY PŘI POHŘBU DĚTÍ.

V domě:

Kněz: Buď chválen, Hospodine. Chvalte, služebníci Hos- podina, chvalte jméno Páně písněmi.

Kostelník: Požehnáno budiž jméno Páně, od tohoto času až na věky.

Kněz: Od východu až do západu slunce, budiž jméno Páně chváleno.

Kostelník: Nad národy všechny zvýšen Bůh náš, nad nebesa sláva Jeho nesmírná.

Kněz: Kdož jest jako Bůh náš na výsostech, na ponížené patří na nebi i na zemi.

Kostelník: Vyzdvihuje nuzné z prachu, z bláta povyšuje chudého.

Kněz: Aby posadil ho s knížaty země, s knížaty svého ná- roda.

Kostelník: Kterýž činí neplodná by v domě matkou byla, veselí se z dětí svých.

Kněz: Sláva Otci i Synu, rovněž Duchu svatému.

Kostelník: Jakož byla na počátku, teď i vždycky až na věky.

Kněz: Buď chválen Hospodin ve svém jménu po veškeré časy, až na věky. Hospodine, smiluj se nad námi.

Kostelník: Jezu Kriste, smiluj se nad námi.

Kněz: Hospodine, smiluj se nad námi. Otče náš . . .

Kněz: A nevod' nás v pokušení.

Kostelník: Ale zbav nás od zlého.

Kněz: Mne pak pro mou nevinnost zachováš.

Kostelník: Pevně před svou tvář mne staviš.

Kněz: Hospodin s Vámi.

Kostelník: I s tvým duchem.

Modlitba s odpovědí: *Amen.*

U h r o b u.

Kněz recituje žalm 148. Po něm: Hospodine, smiluj se nad námi.

Kostelník: Jezu Kriste, smiluj se nad námi.

Kněz: Hospodine, smiluj se nad námi, Otče náš . . .

Kněz: A neuvod' nás v pokušení.

Kostelník: Ale zbav nás od zlého.

Kněz: Nechte dítek jíti ke mně.

Kostelník: Neboť jejich jest království nebeské.

Kněz: Hospodin s Vámi.

Kostelník: I s tvým duchem.

Modlitba s odpovědí: *Amen.*

V d o m ě. Dle agendy moravských diecézí:

V domě zemřelého dítěte napřed se mrtvola pokropí svěcenou vodou, potom se říká nebo zpívá:

Antifona: Buď chválen Hospodin.

Ž a l m 1 1 2.

Chvalte, služebníci, Hospodina, * chvalte jméno Páně písňemi.

*Požehnáno budiž jméno Páně * od tohoto času až na věky.*

Od východu až do západu slunce * budiž jméno Páně chváleno.

*Nad národy všechny zvýšen Bůh náš, * nad nebesa sláva jeho nesmírná.*

Kdož jest jako Bůh náš na výsostech, * na ponížené on patří na nebi i na zemi.

*Vyzdvihuje nuzné z prachu, * z bláta povyšuje chudého.*

Aby posadil ho s knížaty země, * s knížaty svého národa.

*Kterýž činí, neplodná by v domě * matkou byla, veselíc se z dítek svých.*

Sláva Otci, i Synu, * i Duchu svatému.

*Jakož byla na počátku, i nyní i vždycky * a na věky věkův. Amen.*

Antifona: Buď chválen Hospodin ve svém jménu po veškeré časy, až na věky.

Nenese-li se mrtvola do kostela, nýbrž přímo na hřbitov, následuje v domě tato modlitba:

Pane, smiluj se nad námi. Kriste, smiluj se nad námi. Pane, smiluj se nad námi.

Otče náš (potichu).

Zatím se pokropí mrtvola svěcenou vodou.

V. A nevod' nás v pokušení.

R. Ale zbav nás od zlého.

V. Mne pak pro nevinnost jsi přijal.

R. A utvrdil jsi mne před tváří svou na věky.

V. Pán s vámi.

R. I s duchem tvým.

Modleme se. Všemohoucí a dobrotivý Bože, který všem dětkám, křestní vodou obrozeným, když odcházejí s tohoto světa, bez jakýchkoli jejich zásluh ihned uděluješ život věčný, jak také věříme, že jsi učinil duši tohoto dítěte: učíš, prosíme, Pane, abychom na přímluvu blahoslavené Marie vždy Panny a všech Svatých tvých zde čistou myslí Tobě sloužili a v Ráji k blaženým dětkám na věky přidružení byli. Skrze Krista, Pána našeho.

R. Amen.

Na cestě do kostela říká nebo zpívá se žalm 118: Blahoslaven, atd., po případě žalm 148: Chvalte Hospodina s nebes, atd.

Ž a l m 1 1 8.

Blahoslavení, kdož jsou obcování ctnostného, * chodíce v zákoně Hospodinově.

*Blahoslavení, kteří zkoumají svědectví jeho, * kteří ho hledají celým srdcem.*

Neboť ne ti, kteří nepravost činí, * kráčejí po cestách jeho.

*Ty jsi zajisté přikazoval, * aby tvých rozkazů dbáno bylo.*

Kéž by cesty mé zpraveny byly, * abych tvá ustanovení zachovával.

*Tehdáž neupadnu v hanbu, * budu-li patřiti na tvá přikázání.*

Chválit budu tě v upřímnosti srdce, * vyučen soudům tvé spravedlnosti.

*Všech tvých spravedlností šetřiti budu, * toliko ty mne jen neopouštěj.*

Jakým způsobem napraví mládenec svou cestu? * Bude-li chovati se podle slova tvého.

*Celým srdcem svým hledám tebe, * nedopusť zbloudit mně od tvých přikázání.*

Skládám v srdci svém tvoje řeči, * abych již nehřešil proti tobě.

*Chvály hoden jsi, Hospodine, * vyučuj mne svým spravedlnostem.*

Svémi rty jsem vypravoval * veškeré soudy tvých úst.

*Plesám na cestě svědectví tvého, * jak bych měl bohatství všeho zboží.*

Budu cvičit se ve tvých přikázáních, * patřiti budu vždy na tvé cesty.

*Ve tvých spravedlnostech přemýšleti budu, * řeči tvých nezapomenu nikdy.*

Sláva Otci, i Synu, * i Duchu svatému.

*Jakož byla na počátku, i nyní i vždycky * a na věky věkův. Amen.*

V kostele.

Antifona: *Od Hospodina.*

Žalm 23.

Hospodinova je zem i plnost její, * pevnina a všichni, kteří sídlí na ní.

*Neboť on nad moře položil základy její, * nad proudy pevně ji udržuje.*

Kdo smí vstoupiti na horu Páně, * kdo smí státi na svatém místě jeho?

*Kdo má nevinné ruce a čisté srdce, * aniž k nicotám své mysli pozdvihuje.*

Tomu od Pána dostane se požehnání, * milosrdenství od Boha spásy jeho.

*To je národ hledajících Pána, * hledajících tváře Boha Jakobova.*

Zdvihněte, knížata, brány své, zvyšte se, brány věčné, * aby mohl vejíti král slávy.

*Kdo je ten král slávy? * Hospodin silný a mocný, Hospodin mocný v boji.*

Zdvihněte, knížata, brány své, zvyšte se, brány věčné, * aby mohl vejíti král slávy.

*Kdo je ten král slávy? * Hospodin zástupů, on je ten král slávy.*

Sláva Otci, i Synu, * i Duchu svatému.

*Jakož byla na počátku i nyní i vždycky * a na věky věkův. Amen.*

Antifona: *Od Hospodina tomu požehnání se dostane, a též milosrdenství od Boha, jenž jest jeho spása; neboť to jest pokolení těch, kdož Pána vždy hledají.*

Pak se říká:

*Pane, smiluj se nad námi. Kriste, smiluj se nad námi.
Pane, smiluj se nad námi. Otče náš (potichu).*

Mezitím kropí mrtvolu.

V. A nevod' nás v pokušení.

R. Ale zbav nás od zlého.

V. Mne pak pro nevinnost jsi přijal.

R. A utvrdil jsi mne před tváří svou na věky.

V. Pán s vámi.

R. I s duchem tvým.

*Modleme se! Všemohoucí a dobrotivý Bože, který všem
dítětkám, křesťnám vodou obrozeným, když odcházejí s tohoto
světa, bez jakýchkoli jejich zásluh ihned uděluješ život
věčný, jak také věříme, že jsi učinil duši tohoto dítěte:
učiň, prosíme, Pane, abychom na přímluvu blahoslavené
Marie vždy Panny a všech Svatých tvých zde čistou myslí
Tobě sloužiti a v ráji k blaženým dítětkám na věky přidru-
žení byli. Skrze Krista, Pána našeho.*

N a h ř b i t o v ě.

Na cestě ke hřbitovu, po případě ke hrobu:

Antifona: Chvalte Pána.

Ž a l m 1 4 8.

*Chvalte Hospodina s nebes, * chvalte jej v nebes vý-
sostech.*

*Chvalte jej, všichni andělové jeho, * chvalte jej, všechny
jeho mocnosti.*

*Chvalte jej, slunce i měsíc, * chvalte jej, hvězdy i světlo
přejasně.*

*Chvalte jej, nebesa nebes, * chvalte jméno Páně, vody,
jež jsou nad nebem.*

Neboť řekl, a jsou učiněny, * on sám přikázal, a byly stvořeny.

*Utvrdil je věčně věky věkův, * zákon uložil jim, jenž vždy potrvá.*

Chval též Hospodina, tvorstvo země, * drakové a všechny propasti.

*Oheň, krupobití, sníh a led i bouřné větry, * kteréž plní jeho rozkazy.*

Hory též a všichni pahrbkové, * stromy ovocné a všichni cedrové.

*Dravci i zvířectvo celé země, * plazi spolu s ptactvem nebeským.*

Zemští vladaři a národové, * knížata i všichni země soudcové.

*Starší s mladšími jméno Páně chvalte, * neboť zvýšeno jest jméno jeho samotného.*

Nade všechnu zem a nebe chvála jeho, * zvýšil sílu svého národa.

*Píseň všechněm svatým jeho, * synům věrným, lidu, který k němu se blíží.*

Sláva Otcí, i Synu, * i Duchu svatému.

*Jakož byla na počátku i nyní i vždycky * a na věky věkův. Amen.*

Antifona: *Chvalte Pána písněmi, chvalte jméno Páně všichni, starší spolu s mladšími.*

Pane, smiluj se nad námi. Kriste, smiluj se nad námi. Otče náš (potichu).

V. A nevod' nás v pokušení.

R. Ale zbav nás od zlého.

V. Nechte dítek jíti ke mně.

R. Neboť jejich jest království nebeské.

V. Pán s vámi.

R. I s duchem tvým.

Modleme se. Všemohoucí věčný Bože, milovníku svaté čistoty, který jsi dnes milostivě povolal duši tohoto dítěte do nebeského království, rač také nám dobrotivě dáti, abychom pro zásluhy tvého svatého utrpení a na přimluvu blahoslavené a neporušené Panny Marie a všech svatých věčně se radovali v témže nebeském království se všemi svatými a vyvolenými tvými. Jenž jsi živ a kraluješ na věky věkův.

R. Amen.

Potom kněz kropí a okužuje mrtvolu i hrob; pak se uloží mrtvola do hrobu.

Při návratu od hrobu do kostela neb u hřbitovního kříže říká nebo zpívá se:

Antifona: Dobrořečte Pánu.

Chvalozpěv tří mláďenců.

*Dobrořečte, všecka díla Páně, Pánu, * chvalte a nade všecko vyvyšujte ho na věky.*

*Dobrořečte, andělé Páně, Pánu, * dobrořečte, nebesa, Pánu.*

*Dobrořečte, všechny vody, které jsou nad nebesy, Pánu; * dobrořečte, všechny moci Páně, Pánu.*

*Dobrořeč, slunce a měsíc, Pánu; * dobrořečte, nebeské hvězdy, Pánu.*

*Dobrořeč všecek dešť a rosa Pánu; * dobrořečte, všechny Boží větry Pánu.*

*Dobrořeč oheň i žár Pánu; * dobrořeč mráz i vedro Páru.*

*Dobrořečte krůpěje rosy a jíní, Pánu; * dobrořeč mráz i zima Pánu.*

*Dobrořeč led i sníh Pánu; * dobrořečte, noci i dni, Pánu.*

*Dobrořeč, světlo i temno, Pánu; * dobrořečte, blesky i mračna, Pánu.*

*Dobrořeč, země, Pánu; * chval a nade všecko vyvyšuj ho na věky.*

Dobrořečte, hory a pahorky, Pánu; * dobrořeč veškero rostlinstvo na zemi, Pánu.

Dobrořečte, prameny, Pánu; * dobrořečte, moře i řeky, Pánu.

Dobrořečte, veliké ryby a vše, co se hýbá ve vodách, Pánu; * dobrořečte, všichni nebeští ptáci, Pánu.

Dobrořečte, všechna zvířata divoká i krotká, Pánu; * dobrořeč lidstvo, Pánu.

Dobrořeč, Israel Pánu; * chval a nade všechno vyvyšuj ho na věky.

Dobrořečte kněží Páně, Pánu; * dobrořečte, služebníci Páně, Pánu.

Dobrořečte, duchové i duše spravedlivých, Pánu; * dobrořečte, svatí a stísněného srdce, Pánu.

Dobrořeč, Anaiáši, Azariáši a Misaeli, Pánu; * chvalte a nade všechno vyvyšujte ho na věky.

Dobrořečme Otci i Synu i Duchu svatému; * chvalme a nade všechno vyvyšujme ho na věky.

Požehnaný jsi, Hospodine, na nebeské obloze; * úcty hodný, slavný a nade všechno vyvýšený jsi na věky.

Antifona: Dobrořečte Pánu, všichni vyvolení jeho; žijte dny přeradostné a chvalte jméno jeho.

Před oltářem modlí se:

V. Pán s vámi.

R. I s duchem tvým.

Modleme se. Bože, který podivuhodným řádem andělům i lidem služby vykazuješ: propůjč nám milostivě, ať život náš pozemský střeží ti, kteří v nebesích neustále před tebou stojí, sloužíce tobě. Skrze Krista, Pána našeho.

R. Amen.

7. ÚVOD MATKY.

U vchodu chrámového kněz se modlí žalm 23.

Potom jde s matkou k oltáři, modle se cestou: Otče náš.

U oltáře:

Matka klečí vedle kněze na oltárním stupni:

Kněz: Hospodine, smiluj se nad námi.

Kostelník: Jezu Kriste, smiluj se nad námi.

Kněz: Hospodine, smiluj se nad námi. Otče náš . . .

Kněz: A neuvod' nás v pokušení.

Kostelník: Ale zbav nás od zlého.

Kněz: Uzdrav služebnici svou, Hospodine.

Kostelník: Bože můj doufajíce v Tebe.

Kněz: Sešli jí, Pane, pomoc se svatyně.

Kostelník: A se Sionu ostříhej jí.

Kněz: Nic neprovediš nepříteli proti ní.

Kostelník: A syn nepravosti neuškodíš jí.

Kněz: Pane, vyslyš modlitbu mou.

Kostelník: A volání mé k Tobě přijď!

Kněz: Hospodin s vámi.

Kostelník: I s tvým duchem.

Dle agendy platné pro moravské diecése jsou při úvodu matky tyto odpovědi:

V. Kyrie, eleison.

R. *Christe, eleison, Kyrie eleison.*

V. Pater noster.

V. Et ne nos inducas in tentationem.

R. *Sed libera nos a malo.*

V. Salvam fac ancillam tuam, Domine.

R. *Deus, meus, sperantem in te.*

V. Mitte ei, Domine, auxilium de sancto.

R. *Et de Sion tuére eam.*

V. Nihil proficiat inimicus in ea.

R. *Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.*

V. Domine, exaudi orationem meam.

R. *Et clamor meus ad te veniat.*

V. Dominus vobiscum.

R. *Et cum Spiritu tuo.*

Následuje modlitba.

Po modlitbě: Pax et benedictio Dei omnipotentis, Patris et Filii et Spiritus sancti, descendat super te, et maneat semper.

R. *Amen.*

Co toto kněz říká, při tom kropí svćenou vodou.

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- Advent 37
Alba 12
Asistence 13 a 27
Bílá sobota — obřady a přípra-
va 50
Blažeje sv. — příprava 40
Bohoslužebné knihy 18
Bohoslužebné předměty 12
Boží hod vánoční 38
Boží hod velikonoční 57
Boží hod svatodušní 61
Boží hrob 47
Boží Tělo příprava a slavnost 61
Cingulum 12
Cyrila a Methoděje sv. 63
Čištění kostela 19
Direktář 11 a 21
Dušiček 64
Getsemanská zahrada 44
Hodiny 11
Hromnice 40
Instalace nového faráře 67
Instalace dle moravského způso-
bu 68
Jan Nep. sv. 59
Jesličky — úprava 38
Kalicha úprava 13
Kanonické tabulky 9
Kadidelnice 17
Kazatelna 10
Kázání 22
Korouhve 10
Kredenční stolek 9
Krista Krále svátek 64
Křest 34
Kříž oltářní 8
Křížová cesta 10 a 32
Křížové dny 59
Křtitelnice 10
Květná neděle 43
Lavabo 11
Lavice kostelní 10
Litanie s požeňmáním 31
Loďka 17
Májové pobožnosti 59
Manipul 13
Mešní souprava 13 a 14
Ministrance 73
Misál 18
Misie 69
Monstrance 16
Mše svatá — příprava kněze 22
Mše svatá příprava 20
Mše svatá pontifikální 30
Mše svatá slavná 27

- Mše svatá zpívaná 26
 Nanebevstoupení Páně 60
 Nanebevzetí P. Marie 63
 Neděle po sv. Duchu 63
 Neděle po svátku sv. Tří králů
 — Zjevení Páně 39
 Neděle po velikonocích 58
 Nešpory 32
 Nový rok — Obřezání Páně 39
 Oblékání kněze 22
 Oheň v kadidelnici 24
 Oltář úprava 7 a 19
 Oltář — obnažení 46
 Oltářní kámen 9
 Oltářní schody 9
 Ornát — kásule 13
 Patena 17
 Péče o kostel 7
 Perikopy 18
 Petra a Pavla sv. 63
 Pixis — pixida 16
 Pohřeb 35
 Pohřební odpovědky 81 a 91
 Popelční středa 42
 Poutní slavnost 65
 Posvěcení chrámu — slavnost 66
 Primice — kněžské prvotiny 68
 Požehnání 31
 Praní kostelního prádla 15
 Presbytář 10
 Přijímání sv. odpovědky 76
 Pulpit — pultík 18
 Relikviáře 9
 Rorate 37
 Roucha bohoslužebná 12
 Roucha kostelníka 14
 Roucha ministrantská 14
 Růžencová pobožnost 64
 Sakristie 11
 Sbírka kostelní 23
 Sezvánění 21
 Sedadla 9
 Skříň na roucha 11
 Sakrarium 25
 Svatba — odpovědky 79, přípra-
 va 34
 Svatodušní doba 60
 Svatostánek 8
 Svatý týden 43
 Svěcení křestní vody 51—52—53
 Svěcení ohně 51—52
 Svěcení velikonoční svíce 53—54
 Svíčky opatrování 7—11
 Svícny oltářní 9
 Sylvestra sv. 39
 Štěpána sv. 39
 Te Deum 33
 Uklid po mši sv. 26

Úvod matky 34, odpovědky 99
Uzavírání kostela 32
Václav sv. 64
Vánoční doba 37
Věčná lampa 10 a 20
Velikonoční doba 41
Velký pátek 47
Velum 15
Visitace 67
Všech svatých 64
Vzkříšení Páně 55
Zaopatřování nemocných 36 a 77
Zelený čtvrtek 45
Zvonění 19
Žehnání pokrmů 57

*Významné dni státní —
úprava v kostele*

25. února — den vítězství lidové
demokracie 41
11. dubna den polit. vězňů 58
1. května — svátek práce 59
Svátek matek 60
5. května den pozdvižení 60
9. května den vítězství 60
10. června den lidických mučed-
níků 63
24. června — vyhlazení osady
Ležáky 63
29. srpna den slovenského po-
vstání 64
28. října 64
Narozeniny presidenta republiky
65

OBSAH

Úvod	str. 5
Chrám Páně	7
Bohoslužebná roucha	12
Příprava kalicha	13
Ministrantská roucha	14
Asistence	14
Bohoslužebné nádoby	15
Bohoslužebné knihy a předměty	18
Přehled kostelníkovy práce	19
Pobožnosti	31
Církevní rok Vánoční doba — advent:	37
Velikonoční doba	41
Svatodušní doba	60
Farní chrámová poutní slavnost	65
Posvěcení chrámu	66
Svaté biřmování	66
Instalace faráře	67
Kněžské prvotiny — primice	68
Misie	69
Pohřeb kněze	71
 Odpovídky	
Při mši svaté	73
Svaté přijímání	76
Zaopatřování nemocných	77
Při svatbě	79
Pohřeb dospělých	81
Pohřeb dětí	91
Úvod matky	99

Josef Vlastimil

VZORNÝ KOSTELNÍK

Vydalo nakladatelství České katolické Charity 1951.

Šefredaktor P. Jan Mára, technický redaktor K. Housa.

Jazyková úprava Fr. Chmelař, korekturu provedl J. Vlastimil

Z nové sazby vytiskly Obchodní tiskárny, národní podnik,

závod 10, Vimperk.

I. vydání, náklad 3.500. — Cena váz. Kčs 50.—.

30102-112-49856/50/III-1-18%

Sazba 5. X. 1950 — Tisk 27. I. 1951.

7 plánovacích archů, 6 autorských archů, 6,5 vydavat. archů.

Papír 222-02, formát 61 x 86, 70 gr.

